

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ALLAH TEÂLÂ NE DEĞİLDİR?

Akaid Risalesi

MÜDERRİS

ALLAH TEALA NE DEĞİLDİR ?

Müderriş

1. Basım

Eylöl 2020

Kapak

Duran Aydos

Mizanpaj

İFAY-DER

ISBN

978-605-06107-9-6

Baskı

Lord Matbaacılık

Davutpaşa Cd. Emintaş San. Sit. No: 103/430

Topkapı-Zeytinburnu-İstanbul

Matbaa Sertifika No

45501

Ali Kuşçu Mh. Nalbant Demir Sk. No: 5/A

Fatih-İstanbul

Tel: (0212) 5346322

Sertifika No

29758

Eserin tüm hakkı anlaşmalı olarak yazara aittir.

ب ح هـ ص س

Ahir zamanda cehalet cinneti geçiren Müslümanların en azından nasıl bir Rabbe iman ettiklerini bilecekleri bu küçük eser "EN BÜYÜK" olandan bahsetmesi hasebiyle çok mühimdir. Konuyu dağıtmamak ve yeni başlayanların aklını bulandırmamak için ince meseleler dipnotlarda işlenmiştir. Bu kısımları bütün medrese talebelerinin dikkatli bir şekilde okuması çay saatlerinde boş muhabbeti bırakıp bunlar üzerine beyin fırtınası yapması gerekir. Elbette içinden çıkmadıkları meseleleri ehil bir hocaya -tabi bulabilirlerse- sormaları da lazımdır.

Hilafetin sekteye uğramasıyla bütün birikimi sıfıra inen İslam aleminde ilmi yeniden ayağa kaldırmak tıpkı bir bebeğin emekleyerek yürümeye başlaması, daha sonra koşması gibi zaman ve fedakârlık istemektedir. Elhamdülillah şeyhimiz Mahmud Efendi hazretleri kuddise sırruhu bizzat Osmanlı dersiamlarından bu ilmi alarak bizlere getirmiş ve nübüvvet kandilini hem zahiren hem batinen sönmekten muhafaza etmiştir. Bizler de kendisinin has evlatları olan hocaefendilerden bu ilimleri okumakla şereflenmiş bulunduğumuz için bu fırsatı bulamayan kardeşlerimize bir nebze faydası olması dileğiyle bu eserimizi yazmış bulunmaktayız... Buradan hem fıkhi hem de kelam ilmini birleştirip zülcenahayn olan Abdullah HİÇDÖNMEZ hocama bize akaidi en sahih bir şekilde öğretmesi sebebiyle minnetlerimi sunar, Allah tealadan başta Efendi hazretlerimiz sonra kendisi için acil şifalar ve uzun ömürler niyaz ederim...

Ömrümden üç nefesim kalsa size okuyun, okuyun, okuyun derim...

Mahmud Efendi hazretleri (kuddise sırruhu)

İSBAT-I VACİB

Allah tealadan konuşmak için öncelikle onun varlığını akli olarak delillendirmek uygun olsa gerektir. Bu konu klasik kelim kitaplarımızda¹ bir çok yönden ele alınmış ilzami ve iknai deliller serdedilmiştir. Bunlardan başlıcaları şunlardır ;

➤ **Hudüs Delili** ; Alemin hadisliğinden yola çıkarak zaruraten bir muhdis muhtaç olduğunu ispat eden bu yöntem kelimcilerin en meşhur delilidir. Şöyle ki alem cevher² ve arazlardan³ müteşekkildir. Arazlar ise iki zamanda varlığını sürdüremediklerinden hadis olmak zorundadırlar. Kelim kitapları bu meseleyi akla yaklaştırmak için gelende alemde herşeyin hareket halinde olduğundan bahseder. Hare-

1 İsbatı Vacib konusunda bir çok müstakil eser de yazılmıştır. Bunlardan bazıları ; Kasım bin İbrahim Er Ressi - ed Delilül Kebir , İbnül Vezir - El Burhanul Katı' fi isbatis Sani, Molla Cami - ed Dürretül Fahire, Devvani - Risale fi İsbatil Vacib ve er Risaletül Cedide fi İsbatil Vacib, Molla Sadra - Risale fi İsbatil Bari Teala ve Sıfatihi Hüsna, Şeyhül İslam Kemalpaşazade - Risale fi Tahkiki Vücubil Vacib, Halil bin Ali es Sofyevi - Vücuhu Berahini İsbatil Vacib vet Tevhid, Filibeli Ahmed Hilmi - Allah'ı İnkâr Mümkün Mü ? (Çağrı Yayınları), Mehmet Şemseddin Günaltay - Felsefei Üla; İsbatı Vacib ve Ruh Nazariyeleri, Abdülaziz Bin Abdurrahman Caballah - ed Delilüs Sadık ala Vücüdil Halik ve Butlani Mezhebi Felasifeti ve Münkiril Havarik. Ayrıca bu konuda Bekir Topaloğlu - Allah'ın Varlığı (1974) ve İ. Agah Çubukçu - İslam Felsefesinde Allah'ın Varlığının Delilleri (1978) isimli eserlere de bakılabilir.

2 Cismin yapı taşı olan bölünemeyen en küçük parçasıdır. Her ne kadar klasik kelim kitaplarında iki cevher yan yana geldiğinde uzunluk, bir diğer cevherin katılmasıyla da derinlik sahibi olacakları geçse de bu tanımın sahibi olan cevher hakiki bir varlık değil ancak bir varsayım olabilir. Çünkü bir şeyin var olup mekanda yer kaplamaması yani uzunluğu ve derinliği olmaması daha teknik ifadeyle tek boyutlu olması mümkün değildir. Ancak bir uzunluğun sonsuza kadar bölünebilme akli olasığı kelimcileri böyle bir tanıma götürmüştür. Öyleyse meseleye bugünün biliminde ışık tutmasıyla şöyle bakılabilir; cevher-i ferd 'birim madde' denilen ve parçalandığında maddenin yok olup tamamen enerjiye dönüşeceği en küçük yapıtaşısıdır. Ancak burada da bir çok akli itirazlar söz konusu olacaktır. Nitekim kadim cevher tanımı sebebiyle hudüs deliline İbni Rüşd gibilerinin itiraz etmesi gibi... Akıllıya işaret yeter...

3 Kendi başına kaim olamayıp var olabilmek için bir cevherlere muhtaç olan, maddenin sıfatları; hareket, renk, koku, tat ve şekil gibi.

ketin kadim olmasıda mümkün değildir. Çünkü her hareket kendinden önceki hareket ile meydana gelir ki bu da bir sukunda son bulmak zorundadır çünkü teselsül yani zincirleme sonsuz hareketler batıldır.⁴ Öyleyse her hareketin evvelinde bir sukun söz konusudur. Bu sükunda kadim olamaz çünkü kendisinde hadis olan hareket hasıl olmuştur. Hadis ile muttasıf olanında hadis olması zorunlu olduğundan cevher dolayısıyla cisimler hadistir. Her hadisinde bir muhdise ihtiyacı vardır. Bu muhdisin hadis olmasıda teselsülü doğuracaktır. Nitekim teselsülde batıl olduğundan, alemin yaratıcısının kadim yani vacibul vücud olması aklen zaruridir.

➤ **İmkan Delili** ; Daha çok İslam felsefecileri tarafından⁵ kullanılan bu delile göre alem mümkündür. Çünkü yokluğu düşünülebilir. Öyleyse mümkün olan bu alemin yokluktan varlığa tercih edecek bir muraccih olmak zorundadır. Bu da ya kendisinin tamamı olacak yahut kendisinin bir cüzü olacak veyahut kendisinden başka bir mümkün varlık olacaktır. Birinci ve ikinci ihtimal batıldır çünkü birşey kendisinin yara-

4 Çünkü sonsuz olan işlemin biterek şu ana ulaşması mümkün değildir. Te-selsül burhan-ı tatbik ve burhan-ı tezayüf delilleriyle batıldır. Burhan-ı tatbik; Son eserden sonsuz uzaklıkta ki ilk müsebbibe doğru bir zincir düşünülür, sonra son eserden daha yukarı kademede ki bir müsebbibden yine sonsuz uzunlukta ki ilk müsebbibe doğru bir zincir düşünülür. Bu iki zincirin halkaları mesabesinde olan malüller birbiri ile çakıştırılarak (tatbik) eşleştirilir. Böylece ya kısa olan zincir uzun olana denk olur ki cüz külle (bütüne) eşit olamayacağından batıl olur, yada kısa zincir son bulur diğer zincir ise ondan belli bir miktar uzun olduğundan o da son bulacaktır. Böylece sebep-müsebbeb zinciri sonsuz olmaktan çıkacaktır. Burhan-ı Tezayüf; illet ve malül oranına bakıldığında sonsuza giden zincirde ki bize doğru gelmiş son halka sadece malül olduğundan malül sayısı illet sayısından bir fazla olacaktır oysa sonsuzlukta artma ve eksilme söz konusu olamaz. Bknz. İzmirli, Yeni İlmi Kelam II 20-21; Taftazani, Şerhül Makasid c I s 122

5 Bunun sebebi felsefecilerin alemin kıdemine hükmetmiş olmalarıdır. Şöyle ki alem felsefecilere göre hadisi zamani değil hadisi zatidir. Varlığı için yaratıcıya muhtaç olmakla birlikte evvelinde bir yokluk geçmemiştir. Onlara göre Allah teala alemin kadim zamanda yaratmıştır. Daha doğrusu Allah tealanın kemal sıfatları sebebiyle zarureten alem kıdemde inkişaf etmiştir. Bu fikir ibni teymiyyenin kıdemi nev'i görüşünü ortaya atarken esinlendiği yerdir. Bu mesele ileride irdelenecek ve içerisinde bulunan muhallikler belirtilecektir.

tıcısı olamaz. Üçüncü ihtimalde de ya teselsül olacak yada devir⁶ açığa çıkacaktır. Bu ikiside muhal olacağından alemin muraccihi vacibul vücut olmak zorundadır.

➤ **İhtira' Delili** ; Alemin yaratılışından değilde elan yaratılanların varlığından yola çıkarak Allah teelayı ispat yöntemidir. Çünkü alemde an be an yeni yaratılışlar söz konusudur bunlar ise illiyyet (determinizm)⁷ kanununa göre bir yaratan olmadan kendi başlarına var olamazlar.⁸

➤ **İbda' Delili** ; Kainatın daha önce bir modeli olmadan yoktan var edilmesi insanı ancak kemal sıfatlar ile muttasıf bir yaratıcıya götürdüğünü iddia eden delil.

➤ **Hikmet ve Gaye (Nizam ve İnayet) Delili** ; Tabiatla fevkalâde hassas ve ince bir nizamın hâkim olduğu, bunun kendiliğinden veya şuur-suz maddenin icadıyla meydana gelmeyip yüce vasıflara sahip tabiat üstü bir varlığın yaratması ve devam ettirmesiyle mümkün olabileceği esasına dayanan delil.

➤ **Kabulü Amme (Fıtrat) Delili** ; İnsanlık tarih boyunca her ne kadar birbirinden farklı özellikte olsa da kadim bir yaratıcı konusunda fikir birliği etmiştir. Çünkü bozulmamış fıtrat insanı bir yaratıcıya ister istemez götürür. Bu ise akli selim olanlar için bir delil teşkil eder.

➤ **Hareket Delili** ; Kainattaki hareketin bir kaynağı olarak ilk muharriki gösteren delil.

6 Mümkün iki varlığı birbirine illet yapma sonucu açığa çıkan muhal durum. Şöyle ki A tanrısı B tanrısını yarattı, B tanrısı ise A tanrısını yarattı dersek A var olabilmek için B'ye muhtaç olacak, B ise var olabilmek için A'ya muhtaç olacaktır. Öyleyse her ikiside var olabilmek için hakikatte kendilerine muhtaç olacaklardır. Bu ise bir şeyin kendini yoktan var etmesi gibi muhaldir.

7 Alemde olan herşeyin bir sebebe dayandığını savunan fizik kanunu.

8 Bknz. Şerhi Mevakıf c III s 3-10

8 | Allah Teala Ne Değildir ?

- **Terkib Delili** ; Alem cüzlerden müteşekkildir. Oysa cüzlerden oluşan hem cüzlerine muhtaç olacağından hem de cüzleri kendi varlığından evvel bulunmak zorunda olacağından ve elbette bir terkip ediciye muhtaç olacağından alemin kadim olamayacağını savunan delil.
- **Namütenahi (Kemal) Delili** ; İnsanın içinde ki kemal ve sonsuzluk arzusunun kendisi gibi nakıs ve sonlu bir varlıktan gelemeyeceğini savunan delil.
- **Ahlak ve Fazilet Delili** ; Tabiatı ki ahlak kanunundan yola çıkarak Allah teelayı ispat eden delil.⁹
- **Hayat Delili** ; Hayatın cansız maddelerden açığa çıkamayacağını savunan delil.
- **Sanat Delili** ; Kainatta ki güzelliklerden yola çıkaran yüce bir sanatkarı gösteren delil.
- **Keşif (Tasavvuf) Delili** ; Allah tealanın ilham ile tam manasıyla bilinebileceğini savunan delil. Nitekim İmamı Gazali hazretleri de bilgi kaynağı olarak yıllarca akıl yolunu tercih ettikten sonra keşif yolunu tercih etmiştir.

Daha bir çok delil gerek kelamcılar gerekse felsefeciler tarafından dile getirilmektedir. Her ne kadar bunların bir çoğu ilzami olmasada inananların kalbine sekinet vermekte ve Allah tealanın varlığı inancını kuvvetlendirmektedir. Nitekim Kur'an-ı kerimde bu delillerin bir çoğu yer yer kullanılmış ve insanın tefekkür etmesi istenmiştir. Ancak bu deliller şimdi ki aklı bilimle bulanmış ateist nesil için modası geçmiş gibi görülebilir. Bu sebeple İsbat-ı Vacip konusunda ki delillerimiz bilimin verileriyle güncellendirilmelidir. Risalenin hacmi ve amacı itibarıyla bu konuda yeterli izahı almak isteyenlere "İSLAM MEYDAN OKUYOR - (Ateizm, Deizm ve Agnostisizmin Çöküşü) isimli eserimizi tavsiye ederiz.

9 Bknz. İsmail Fenni, Maddiyyun Mezhebinin İzmihlali s 31-32 (1928)

AKİDEVİ MEZHEPLER

EHLİ SÜNNET OLANLAR¹⁰

➤ SELEF ;

Ümmetin ilk 3 asrına genel olarak selef denir. İslam topraklarına felsefenin girmediği ve itikatların nezih olduğu zamandır. Müteşabih naslar hakkında soru sorulmasını dahi bidat görmüşlerdir. 4 mezhep imamı dahil ümmetin büyük alimleri seleftendir.

➤ HALEF

➤ MATURİDİ ;

Mezhebin kurucusu İmam Ebu Mansur el-Mâturidi Semerkand'a bağlı Maturidi köyünde 233'lü yıllarda doğmuştur, Özbek Türküdür. Hicri 333 yılında vefat etmiştir. Matüridilik özellikle Ebu Hanife'nin itikadi konulardaki görüşlerine paralel olmasından dolayı Hanefiliğin itikadi açıdan devamı sayılmıştır. Maveraünnehir havzasında başlamış sonradan Müslümanların yarısına yakını olan hanefilerin çoğunluğunun mezhebi olmuştur. Matüridiyye'ye göre peygamber gönderilmezse bile Allah ﷻ'yü aklen bilmek vaciptir. Allah ﷻ'yü akılla bilmenin aklen vacib olduğu görüşü, Matüridilere İmam A'zam Ebu Hanife'den geçmiştir. Eserleri arasında Tevilâtü'l-Kurân, Kitabü't-Tevhid ve Makalat yer alır. Hakîm es-Semerkandî (v. 342), Ebû Seleme es-Semerkandî, Ebü'l- Muîn en-Nesefî (v. 508), Ömer en-Nesefî, Burhâneddin en-Nesefî (v. 687), İbnü'l-Hümâm (v. 861) Mâturîdî kelâmcılarından bazılarıdır.

¹⁰ Bu kısma muhaddisler ve ehli tasavvufta dahildir ancak meşhur taksim üzerinde durulmuştur.

10| Allah Teala Ne Değildir ?

➤ EŞARİ ;

Ebu'l-Hasan el-Eş'ari 260 h. (m.873)'de Basra'da doğmuş, h. 324 veya 330 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. Ebu Musa El Eşari ile aynı soydan geldiği için aynı isimle anılır. Matüridilik ve Eş'arilik aralarında teorik olarak on iki kadar noktada¹¹ farklılık varsa da birbirlerine çok benzerler. Amelde Maliki ve Şafii olanların çoğunluğu Eş'aridir. İmam Eş'ari kırk yaşına kadar Mu'tezile mezhebine bağlı kalmış, üvey babası ve hocası olan mutezili Ebû Ali el-Cübbâî'den (ö. H.303) eğitim almıştır. En meşhur Eş'arî kelâm bilginleri arasında, Bâkılânî (v. H.403), İbn Fûrek (v. H.406), Cüveynî (v. H.478), Gazzâlî (v. H.505), Şehristânî (v. H.548), Fahreddin er-Râzî (v. H.606), Âmidî (v. H.631) sayılabilir.

EHLİ BİD'AT OLANLAR

➤ HARİCİLİK ;

Başlangıçta siyasi sebeplerle ortaya çıkıp daha sonraları itikadî bir boyut kazanan Haricilik, Tahkim olayında Hz. Ali ile Hz. Muaviye arasındaki anlaşmazlığın çözülmesinin hakemlere¹² havale edilmesine karşı gelerek, Hz. Ali 'ın yanından ayrılan kimselerdir. Çoğunluğunu dine yeni girmiş anlayışsız bedeviler oluşturmuştur. Sahabelerin iki fırkasını da tekfir etmişlerdir. Hariciler ile olan anlaşmazlığı bastırmak için gönderilen Abdullah ibni Abbas 'ya Hazreti Ali efendimiz "Onlarla sünnet ile mücadele et çünkü Kur'an çok yönlüdür" buyurmuştur. Burdan da anlaşılacağı üzere kafirler hakkında inen ayeti kerimelerle Müslümanları tekfir ederler. Hazreti Ali

11 'Ayrıntılı bilgi için bkz. MATURİDİ VE EŞARİ İHTİLAFLARI - İBNİ KE-MAL PAŞA tercüme ve izah; MÜDERRİS'

12 Hz. Osman 'ın şehid edilmesiyle sonuçlanan isyan hareketleri Sebe-iyye (abdullah ibni sebe yandaşları) tarafından başlatılmış ve yürütülmüştü. Hâricîler ve önderleri de bu hareketler içinde yer almışlardı. Hakemlerin bir anlaşma sağlamaları durumunda hiç şüphesiz bundan en çok zarar göreceklere Hâricîler olacaktı.

efendimizin tarafından ayrıldıktan sonra Harûra'ya (Kûfe yakınlarında bir yer) gitmelerinden Haruriyye diye de isimlendirilirler. Ehli beyti sevmeyen ve onlara buğz ederler. Ayrıca ameli imandan bir cüz¹³ görerek büyük günah işleyen kafir olacağını savunurlar... Havaric fırkası, Muhakkime-i ûlâ, İbaziye gibi ayrı isimler altında bölünmüşlerdir. İbaziye fırkasına Abdullah b. İbaz ismine nisbetle İbaziyye adı verilmiştir. Umman ile Afrika'da İbaziye mezhebi halen mevcuttur.

➤ ŞîA ;

Şîa, Arapça bir kelime olup bir kimsenin taraftarı olmak anlamına gelmektedir. Şîa terim olarak, Hz. Ali 'ın nass ve tayinle ilk halife olduğuna inanan, imametinin insanlığın sonuna kadar, Hz. Ali 'ın soyundan devam edeceğini ileri süren ve bu imamların masum olduklarını iddia eden fırkadır. Hatta daha da ileri giderek imameti usul-ü dinden sayarak itikadî bir esas kabul etmiştir. Birçok kolları olmasına rağmen gulatı şîa¹⁴ denilen aşırı uçları kesin olarak kafirdir. Bunlar Kur'an-ı Kerim'den 10 bin ayet çıkarıldığını iddia ederler.

Ehli sünnet hadis kaynaklarının tamamını (ravi olan sahabeleri tekfir ettikleri veya mana bakımından işlerine gelmedikleri için) red ederler. Ezvacı mutahharattan olan ve masumluğu ayetle sabit olan Hazreti Aişe 'ya iftira ederler. Bunlara göre 9 sahabe dışındaki bütün sahabeler kafirdir. Can ve mal güvenliği söz konusuysa kendi inançlarına sövecek kadar takiiye yaparlar. Hazreti Ali Efendimizin de halifelik için 30 yıl takiiye yaptığını iddia ederler. Erken dönem Rafizi âlimlerinden Saduk (g. 381/991) "takiiye vaciptir ve onu terkeden namazı terkedenle aynı durumdadır" demiştir.

13 Her ne kadar Ahmed ibni Hanbel'den de bu şekilde bir görüş bulunsa da namaz kılmayan dışındaki büyük günah işleyenleri tekfir etmezler...

14 Bunların en şerhileri ve diğer aleviler tarafından dahi tekfir edilenleri Suriye'de ve Türkiye'nin Suriye sınırlarına yakın illerinde yaşayan ve Hazreti Ali 'a ilah diyen Nusayri alevileridir.

Peygamber Efendimiz ﷺ'den rivayet edilen "Sende İsa'ya benzerlik görüyorum. Yahudiler ona o derece düşmanlık beslemiştir ki, annesine iftirada bulunmuşlardır. Hristiyanlar ona o derece sevgi beslemiştir ki, onu haketmediği bir yere koymuştur" (Nesâî, es-Süne-nü'l-Kübrâ, 8488) hadis-i şerifine binaen Haricîlerin hali Yahudilerin haline, Şiilerin hali de Hristiyanların haline benzemektedir. Şîa'nın günümüze ulaşan üç büyük fırkası Zeydiyye¹⁵ (beşciler), İsmâiliyye (yediciler) ve İmâmiyye-İsnâaşeriyye'den (Onikiciler) ibarettir.

İmâmiyye, çağımızda dünya Müslümanlarının yaklaşık yüzde onunu teşkil eden Şîa'nın büyük çoğunluğunu bünyesinde toplayan ana koldur. Hz. Peygamber ﷺ'den sonra on iki İmam sıralaması şöyledir; Hazreti Ali, Hasan, Hüseyin, Zeynel Abidin, Muhammed Bakır, Cafer, Musa Kazım, Ali Rıza, Muhammed Taki, Ali el Naki, Hasan el-Askerî, Muhammed (Mehdî). Mezhebin siyaset ve imâmet görüşü on iki imam düşüncesi etrafında şekillendiğinden, İsnâaşeriyye; akaid ve fıkıhta Ca'fer es-Sâdık'ın görüşlerini esas aldıkları için Ca'feriyye adlarıyla da anılırlar. Akaid konularında yer yer Mu'tezile mezhebiyle paralellik arz eden görüşlere sahiptir. Sadece Ehl-i beyt'e mensup râvilerin hadis rivayetini kabul ederler. İlk üç halifenin hilâfetini meşrû görmez ve 12 imamın masum olduklarını iddia ederler. Küçük yaşta gaip olan on ikinci imamın kurtarıcı (mehdî) olarak tekrar geri geleceğine inanma, açık ve gizli bir tehlikenin bulunduğu durumlarda inancı gizleme ve farklı görünme (takıyye), Hz. Ali (عليه السلام)'a biat etmeyen sahâbîlere karşı tavrı alma ve onlara ta'n (lanetleme) etme de yine mezhebin temel ön kabullerindendir. İmâmiyye halen İran'ın resmî mezhebi olup Irak'ta ve Azerbaycan'da yaşayan Müslümanların yüzde altmışı bu mezhebe mensuptur.

15 Günümüzde Yemen bölgesinde taraftarları bulunan Zeydiyye itikadî konularda Mu'tezile mezhebine, fıkıh sahasında ise Hanefî mezhebine yakın görüşlere sahiptir. Şîa içindeki en mû'tedil fırka olan Zeydîler, hilâfetin Hz. Ali (عليه السلام)'ın ve soyundan gelenlerin hakkı olduğuna inanmakla birlikte, Hz. Ebû Bekir (عليه السلام) ve Hz. Ömer (عليه السلام)'ın hilâfetini de meşru görürler.

➤ MUTEZİLE ;

Hicretin ikinci asrının ilk yarısında Basra'da yaşayan Vasil b. Atâ (131/748) tarafından kurulmuştur. Vasil, Ehl-i Sünnet'in büyük âlimlerinden Hasan-ı Basri'nin talebelerinden birisi idi. Daha sonra "Mürte-kib-i Kebîre (büyük günah işleyen) ne mümindir, ne de kâfirdir" deyip iman ile küfür arasında bir menzile (El menziletü beynel menziletayn)¹⁶ olduğunu iddia ederek Hasan-ı Basri'nin meclisinden ayrıldı. Bunun üzerine Hasan-ı Basri onun için i'tezele anna (bizden ayrıldı) buyurmuş isimleri de bu şekilde kalmıştır. Mutezile, Abbasilerin yükseliş sürecinde resmi mezhep statüsü kazanmış dini-politik bir harekettir. Her hususta aklı önde tutarak birçok meselede ehli sünnetten çıkmışlardır. Kur'an-ı Kerim'in yaratılmış olduğunu iddia etmişlerdir. Kulların kendi fiilini (iyi veya kötü) yarattığını¹⁷ ileri sürmüşler, bu sebepten kaza ve kaderi inkar etmişler ve yer yer Kaderiyye¹⁸ diye anılmışlardır. Mu'tezile bu görüşünü "Eğer Allah şerri takdir etmiş olsaydı, şer işleyen kulları cezalandıracağı zaman onlara zulmetmiş olurdu" diyerek savunmuştur. Oysa kaza ve kader inancına göre, Cenab-ı Allah kulun bir işi kendi isteğiyle¹⁹ yapacağını veya yapmayacağını takdir eder ki,

16 Buna göre, büyük günah işleyen kimse, yani fasık, ölmeden önce tevbe ederse, tekrar iman makamına dönecek ve mü'min olarak ölecektir. Tevbe etmeden önce ölürse, iman derecesinden daha aşağı, küfür derecesinden daha yüksek olan fık, tamamen küfre dönüşecek ve kafir olarak ölecektir.

17 "Ondan başka ilah yoktur, o her şeyi yaratandır. O halde ona ibadet edin" (En'am,6/102). Tabi ibtidaiyye akaid kitaplarındaki basit itirazları göz önüne alarak özellikle mutezileyi hafife almamak gerekir. Burada da her ne kadar kul yaratır deseler de, kula yaratma gücünü vermeyi Allah tealaya nispet ettiklerinden kafir değil ehli bidat olmuşlardır.

18 İlk zuhuru ayrı bir fırka olan Kaderiyye fırkası Mabed bin Halid el Ceheni tarafından kurulmuş, Emevi halifelerinin halkın karşı çıktığı uygulamalara Allah'ın ﷻ takdiri olarak bakılması gerektiğini söylemeleri sonucu doğmuştur. 9.Yüzyılda onların görüşlerini benimseyenler, aklı önceleyen Mu'tezile mezhebine geçtiklerinden bu akımın görüşleri Mu'tezile içinde yaşamaya devam etmiştir.

19 Maturidilere göre bu istek fiile mukarin kesb ile, Eşarilere göre ise Allah tealanın ezeli ilminde olan -faraza kula fiili yaratma kudreti verseydi- neyi yapacaktıysa o isteğe göredir. Bu sebepten Eşariler cebri mutevassıd olarak anılırlar..

14| Allah Teala Ne Değildir ?

bu durum kulun seçim ve kudretini ortadan kaldırmamaktadır. Çünkü ilim yani kulun ne yapacağını önceden bilmek onun ameline tesir etmez ve zorlayıcı olmaz.

Ayrıca Mu'tezile'nin bu gerekçesi Allah ﷻ'ün fiilleriyle çelişmektedir. Zira Allah ﷻ'ün fiilleri kaza açısından ya zorunlu ya da imkânsızdır.²⁰ Çünkü Allah ﷻ'ün ilmi bir işin meydana gelmesi yönünde ise o iş zorunlu olur. Eğer işin meydana gelmemesi yönünde ise o iş imkânsız olur. Eğer bir işin zorunlu olması o işin seçimle olduğuna aykırı olsaydı bu durumda Allahü Teâlâ'nın muhtâriyyeti söz konusu olmazdı ki, bu da küfürdür.²¹ Mu'tezile bu kadarıyla da kalmayarak dünyevî ve uhrevî saadetlerin en büyüğü olan ru'yettullah'ı (Hz. Allah ﷻ'ün ahi-rette görülebilmesini) inkâr etmişler, kâmil sıfatları da teaddüdü kudemma endişesiyle Hz. Allah tealadan nefyetmişlerdir. Ayrıca mucize ve şefaati de inkar etmişlerdir. Eskiden mutezile itikadına sahip olanların büyük çoğunluğu fıkhıta hanefi mezhebini tercih etmişlerse de günümüzde mutezile şianın resmi itikadı konumunu almıştır...

➤ MÜRCİE ;

"Kula işlediği günahlar zarar vermez" diye inanan kimselerdir. Onlar hakkında Efendimiz ﷺ şöyle buyurmuştur: "Mürcie yetmiş peygamberin diliyle lanetlenmiştir"²² Bu kimselere göre bir kişi Müslümanlsa kesinlikle cennete, kafirse kesinlikle cehenneme gidecektir.

20 Aslında aynı bakış açısı zarureten ehli sünnette de vardır lakin bizler edeben bu şekilde tabir kullanmayıp muhaldir demekteyiz... Yoksa mutezile aklı öne aldığından sıfatlar Allah tealayı cebr ediyor diyecek kadar ahmak değildir... Özellikle Cessas ve Kerhi gibi hanefi usulcülerin de mutezile olduğunu düşünürsek, mutezileyi basit ithamlarla suçlayıp kendimizi kandırmamalıyız. Belki burada ilimde geçmesi nasıl ki insanı zorlamamakta Allah tealayı da zorlamamaktadır lakin işin varacağı yer öyle veya böyle ilim sıfatında geçen olacaktır...

21 İmamı Rabbani, Mektubat c. 1, mektup. 289

22 (Er- Rûyânî, el- Müsned 1180)

➤ MÜŞEBBİHE ;

Allah ﷻ'nün, fiillerinin ve sıfatlarının yarattıklarında da var olduğunu iddia eden gruptur. Fikir ve düşünceleri mücessime ile birlikte Şia'nın alt gruplarında hayat bulmuştur.

Müşebbihe'nin, ortaya çıkış sebeplerini şöylece özetlemek mümkündür:

- a. Teşbih inancının Yahudilerden Müslümanlara İsrâiliyat yoluyla intikal etmiş olması ve bazı hadisçiler arasında kabul görmesi
- b. Mu'tezile'nin tenzih düşüncesinde aşırı giderek ilâhî sıfatları nefyetmesine karşı, bir kısım hadisçilerin de ilâhî sıfatları teşbihe yol açacak şekilde ispat etmesi ve sahih olup olmadığına önem vermeden çeşitli rivayetleri delil kabul etmesinin yanı sıra nassları zâhirî mânada yorumlaması
- c. Aşırı şiîlerin liderlerini ifrat derecesinde yüceltmeleri ve bunlara ulûhiyyet nitelikleri nispet etmeleri

➤ MÜCESSİME ;

Kur'an-ı Kerim'de geçen istiva, vech, yed, gelmek (meci'), getirmek (ityan), üst (fevkiyyet) gibi nasların zahirlerine tutunarak Allah tealanın cisim olduğunu iddia etmişler ve hudûs alameti olan sıfatları ispat etmişlerdir. Yani bu kelimeler zikredildiği zaman cisim olarak ne hatıra geliyorsa onu kabul etmişlerdir.

➤ CEBRÎYYE ;

Cehm bin Safvân tarafından kurulmuştur. Kul fiillerinde mecburdur, onun kendine ait hiçbir gücü ve iradesi yoktur diyen kimselerdir. Kulların hareketlerini taş, toprak gibi cansız varlıkların hareketleri gibi görmüşlerdir. Dolayısıyla Cebriyye'ye göre kulun kudreti ve seçim hakkı yoktur. Bu nedenle kullar işlediği hayra karşılık mükâfat, şerre karşılık da ceza almazlar. Çünkü onlara göre bütün işler Allah ﷻ'den sadır olup kul mecbur olmaktadır. Bu düşünce ehli sünnete göre küfürdür. Bu düşünceye sahip olan Cebriyye "Kula işlediği günahlar

16| Allah Teala Ne Değildir ?

zarar vermez” diyen Mürcie’ye benzer ve fiiller konusunda mutezile fırkasının tam zıttıdır.

Ebu Hanife'nin Cafer-i Sadık ile şu konuşması meşhurdur;

Ebu Hanife -Ey Allah Rasülü'nün torunu! Allah ﷻ işleri kullara bırakmış mıdır?

Cafer-i Sadık -Allahü Teâlâ rablığı kullara bırakmaktan berîdir.

Ebu Hanife -Allah ﷻ kulları fiiller konusunda zorlamış mıdır?

Cafer-i Sadık -Allahü Teâlâ onları bir şey yapmaya zorlayıp daha sonra da o iş sebebiyle onları cezalandırmaktan uzaktır. O, en adil olanıdır.

Ebu Hanife -O halde bu nasıl bir şeydir?

Cafer-i Sadık -İkisinin arasındır. Yani ne cebirdir ne de işleri tamamen kullara bırakmak vardır.

➤ VEHHABİLİK ;

Hicrî 7. yüzyılda yaşayan İbn-i Teymiyye'nin görüşleri üzere Hicrî 12. yüzyılda Muhammed b. Abdülvahhab tarafından kurulmuştur. Bütün halefi tekfir ederler ve müteşabih nasların zahirlerinden anlaşılan manaları tevilsiz kabul ederler. Bu sebepten mücessime ve müşebbiheye meyl etmişlerdir. Osmanlı'ya bir başkaldırı hareketi olmalarından dolayı Osmanlı'nın bel kemiği olan tasavvufa düşmanlık temel gayeleridir. İngilizlerce desteklenmiş Arabistan'a laikliğin getirilmesiyle de ağızlarına bir tomar para tıkılıp susturularak çöp tenekesine atılmışlardır. Kendilerine muvahhidun (tevhidciler) derler²³ ve Hanbelî mezhebinin ibn teymiyye yorumuna uygun biçimde sürdürdüklerini söylerler. Aslında fıkhî ve akaidin %90'ında ehli sünnettirler, lakin mesele sıfatlara gelince küfrün eşğine gelmişlerdir.

23 Her ne kadar TC 'de ki ele başlarından birisi kelime-i tevhidi bile doğru okumaktan aciz olsa da...

ALLAH TEALA NE DEĞİLDİR?

Evet risalemize de bu adı verdik çünkü Allah tealanın ne olduğundan ziyade ne olmadığını bilmekteyiz. Yani müteşabih naslarda olduğu gibi tevili icmali yapmaktayız. Çünkü hâdis olan akıl ve hayallerimizle kadim olan bir varlığı anlamak imkansızdır. Allah tealanın zatı gibi sıfatları da²⁴ kadim olduğundan sıfatlarını dahi anlayamayız. Zatın varlığı ve mahiyeti aynı şekilde sıfatların varlığı ve mahiyeti hatta işleyişleri yani teallukların nasıl²⁵ gerçekleştiği hep tasavvur edilmesi mümkün olmayan şeylerdir. Ancak bizler nakıs akıllarımızla sıfatların eserlerini yani teallukların sonuçlarını bilebilmekteyiz. Çünkü Allah teala ve tekaddes hazretleri sadece sıfatlarıyla iş görmektedir, yüce zatının havadisle alakalanması söz konusu bile olamaz.

Bu sebepten aslında bizler sürekli olarak Allah tealanın ne olduğunu değil ne olmadığını anlatmaktayız. Yani Allah teala bilir ama bizim gibi değil. Peki ne gibi ? bilmiyoruz... Veya Allah teala görür ama cihetten ve ışık yardımıyla görmez. Peki nasıl görür ? bilmiyoruz... Çünkü bilgi dolayısıyla bilinen hadistir öyleyse kadim olan mahiyet cihetinden bilinemez. İşte ehli küfrün siz bilinemeyecek bir tasavvur yapıp inanmamızı bekliyorsunuz sözlerinin bizim hak bir inanca sahip olduğumuzu ne kadar da ispat ettiği ortada... Evet biz bilinemeyene iman ediyoruz... Çünkü mahiyeti bilinebilen ilah olamaz... Öyleyse bütün hamdler bilinemeyen Allah tealaya olsun...

الحمد لمن لا يمكن أن يُعرف

24 Sıfatlar zatın kide mi ile kadimdirler, yoksa sıfatların kendi kide mleri olduğunu iddia eden sıfatın sıfatı olduğunu iddia eder ki bu muhaldir.

25 Yani kadim olan zatı ile hadis olan bizlerle alakalandıran durumun tam olarak mahiyetini bilmek mümkün değildir.

ALLAH TEALA'NIN SIFATLARI

Sıfat hal, durum ve özellik demektir.²⁶ Sıfatların harici bir varlığı söz konusu değildir ancak zat ile kaim olabilirler. Yani zatın kendisi olmayan ancak "zatın gerektirdiği" veya "zat üzerine zait bir mana ifade eden" özelliklerdir. Bunu alimlerimiz 'Allah tealanın sıfatları (manaları bakımından) ne zatının aynıdır, (varlıkları bakımından) ne de gayrıdır; ayrılmayan bir gayrıdır' diye ifade etmişlerdir.

ZATIN GEREKTİRDİĞİ SIFATLAR;

Zattan noksanlığı nefy eden²⁷ mecazi sıfatlardır. Bunlar Allah tealanın zatına zait bir mana ifade etmezler. Yani Allah teala ile kaim bir özellik olmayıp zata itlak olunurlar bu sebeple onlara "Zati/Selbi²⁸ Sıfatlar" denilir.²⁹ Bunlar 6 tanedirler ;

1) Vücut ; Allah tealanın varlığı zatındandır bu sebeple hakkında yokluk düşünülemez çünkü o vacibul vücuttur (varlığı vacip olandır). Varlığı ne başka birinin icadıyla ne de kendi icadıyla değildir.

2) Kıdem ; Evvelinde bir yokluk söz konusu değildir diğer bir ifadeyle varlığının bir başlangıcı yoktur. Bu sebeple yok olması da mümkün değildir.³⁰ Yani aslında kıdem ve beka sıfatları zarureten birbirini gerektirir. Dahası vacibul vücut olan kıdem ve beka ile sıfatlanmak zo-

26 Hadis varlıklar için olan sıfatların tamamı araz hükmündedir.

27 Kimileri bunu mahza zatın gerektirmesiyle yapar; vücut, kıdem, beka, kıyam bi nefsihi gibi...Kimileri ise itibaridir ; vahdaniyyet ve muhalefetün lil havadis gibi...

28 Zattan olumsuz manayı soyup alan (selb eden), bu sebepten zati sıfatlardan vücut sıfatı selbi sıfatlardan değildir.

29 Hadis varlıklar için düşündüğümüzde yön, uzunluk ve kısalık vesaire zati sıfattır çünkü bir başka şeye nispetle söylenen itibarlardır.

rundadır.³¹ Ancak kadim olmayı sonsuz zaman öncesinde var olmak şeklinde anlamamalıdır. Akla böyle yaklaşılsa da zaman hadistir ve Allah teala zaman yaratılmadan önce de vardı.³² Zaman üstü olmayı İmamı Rabbani hazretleri³³ geçmişin ve geleceğin içinde bulunduğu tek bir nokta olarak anlamak gerektiğini belirtmektedir.

3) Beka ; Allah tealanın varlığının sonunun olmaması.

“O ilk ve sondur ³⁴” (Hadid-3)

4) Vahdaniyyet ; Allah teala tektir. Zat, sıfat ve fiillerinde benzeri olmadığı gibi küll ve cüz olmakta da münezzehtir. Ancak Allah teala hakkında birdir demek uygun olmaz nitekim birin yarısı olduğu gibi iki katları da mevcuttur. Yani Allah teala sayı cihetinden bir değildir.

5) Muhalefetün lil Havadis ; Allah teala sonradan yaratılanlara benzemez. Madde ve enerji olmadığı gibi araz sahibi olmaktan da beridir. Yani onun için zaman ve mekan söz konusu olamaz. Akıl, düşünce ve

31 Zorundalık Allah teala hakkında kullanıldığında üzerine bir cebir değil zat ve sıfatlarının aksine ihtimali olmaması anlaşılmalıdır. Yani söylemek edeben uygun olmasada “Allah teala herşeyi bilmek zorundadır” demek yanlış olmaz. Çünkü yaratanın bilmesi zaruridir. Yoksa Allah tealanın zatına ilim sıfatının bir cebri söz konusu değildir. Meseleyi bu şekilde anlamak lazımdır.

32 Zamanın yaratılmasından öncelik lugat darlığından söylenmektedir.

33 Akaidde son müctehitlerden, ikinci bin yılın müceddidi...

34 Ancak bunu herşeyin bir süreliğine yok olacağı şeklinde anlamamak lazımdır her ne kadar bu görüşü savunanlar olmuşsa da cumhur ehli sünnete göre cennet, cehennem, huriler ve ruh gibi varlıklar Allah tealanın varlıklarını devam ettirmesi sebebiyle kadim olmasalarda beka sıfatıyla muttasıftır...”herşey helak olucudur” ayeti bize herşeyin yok oluculuğunu bildirmez. Belki cennet ve cehennemin helakı kıyamette yıkılmaları, hurilerin bayılmaları olabilir ki Hazreti Ali Efendimizin “el an böyledir” tefsirini de unutmamak lazımdır...

20| Allah Teala Ne Değildir ?

hayaller sonradan yaratılan hadis varlıklar olduğu için bunlarla Allah tealanın zat, sıfat ve isimlerini kavramak³⁵ mümkün olmaz.

﴿ لیس کمثلہ شیء ﴾

“O’nun misli gibi³⁶ birşey yoktur” (Şura 11)

6) Kıyam bi Nefsihi ; Allah tealanın varlığı kendisinden olması hesabıyla var olabilmek için bir mahalle (mekana), O’nu var edecek bir zata veya herhangi bir şeye muhtaç olmayıp bilakis kendi nefsiyle kaimdir.

﴿ اللہ الصمد ﴾

“Allah teala hiçbir şeye muhtaç değildir” (İhlas 2)

35 Buradan kast olunun zat, sıfat ve isimlerin hakikati ve mahiyetidir. Çünkü bunlar işin aslında kadimdirler ve gayrı mahlukturlar. Öyleyse mahluk olan insan beyinde tehayyül ve idrakları söz konusu olamaz. Sadece var oldukları ve eserleri anlaşılabilir...

36 Burada “O’nun gibi birşey yoktur” yerine bu şekilde ifade edilmesiyle mübalağa yapılarak “Farazi benzerinin benzeri dahi yoktur” yani “asla hiçbir benzeri olamaz” manası kast edilmektedir... Çünkü birşeyin benzeri olsa o şey benzerinin elbette misli olacaktır, öyleyse bir şeyin benzerinin benzeri yok demek mübalağa tarikiyle bir benzeri yok demektir.

ZAT ÜZERİNE ZAT BİR MANA İFADE EDEN SIFATLAR;

Allah tealanın zatı üzerine fazladan bir mana³⁷ ispat eden bu sıfatlara "Subuti (Meani)³⁸ Sıfatlar" denir. Bunlar birer hakiki sıfattırlar. Allah tealanın zatıyla kaimdirler ve fiili sıfatların aksine zıtlarının³⁹ Allah teala ile muttasıf olduğu düşünülemez. Bu sıfatlar ilah olmanın gerektirdiği kemal sıfatlarındandır. Bu sebeple aklen bilinebilirler.⁴⁰ Allah teala bu sıfatların gerektirdiklerini (yani bilmeyi, görmeyi, işitmeyi vs) zatıyla değil sıfatlarıyla gerçekleştirir. Yani Allah teala zatı ile değil⁴¹ ilim sıfatı ile bilir, zatı ile değil basar sıfatı ile görür, diğer sıfatlarda bu şekildedir. Toplam 8 tanedirler;

1) HAYAT ; Diğer subuti sıfatların zarureten gerektirdiği bir sıfattır. Ancak Allah tealanın hayatı mahluklarınkı gibi yemeyi, içmeyi veya ruh sahibi olmayı gerektirmez. Bu sıfat kimilerine göre zatın gerektirdiklerinden olması hasebiyle zait bir mana ifade etmez.

﴿ وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوت ﴾

"Ölmeyen diri olana tevekkül et" (Furkan 58)

37 Yani zattan ayrı olarak düşünülen bir özellik

38 Manaya ait

39 Yani bu sıfatların Allah tealada bulunmaması veya noksan bir şekilde bulunması

40 Peygamber gelmemiş toplumlar Maturidilere göre akli kamil olduktan sonra eğer Allah teelayı bulabilecek bir mühlet yaşamış ise (ki bu durum kişiden kişiye göre değişeceğinden hakikati ancak Allah teala bilir) aklen Allah teelayı ve kemal sıfatlarını bilmek ve iman etmekle mükelleftir. Bu hususta mükellef olmadığı halde buluş çağına yaklaşmış çocuğun imanı veya küfrü de geçerlidir... Durum Eşarilere göre ise 'uyarıcı göndermediğimiz kavme azap edici değiliz' (İsra 15) ayetinin delaletiyle mükellef olmayacaklarından iman etseler dahi geçerli olmayacaktır. Elbette bu ayeti kerimedeki elçiyi Maturidi uleması akıl olarak yorumlamaktadırlar. Bu kişilerin durumu kimi alimlere göre ahirette yeniden imtihan olmaları, İmam-ı Rabbani hazretleri gibi alimlere göre ise hakların alınmasından sonra toprak olmalarıdır... Allahu a'lem...

41 Bunları zatı ile yaptığıını iddia eden muteziledir ki akıllarınca Allah tealanın zatını sıfatlara muhtağıktan ve teaddüdü kudemadan tenzih etmişlerdir. Oysa ilim sıfatı olmadan alim (bilen) olmak mümkün olmayacağı gibi bu sıfatları inkar sarıh bir çok nassı batılca tevیل etmeyi gerektirir.

22| Allah Teala Ne Değildir ?

2) İLİM ; Allah teala geçmişte olmuş olanı, şimdi var olanı, gelecekte var olacak olanı (şuan yok olan ancak var edilecek olanı; varlığa çıkacak madum) dahası hiç olmayacak olanı (varlığı hiç olmayacak ma'dumu⁴²) ve imkansız⁴³ (muhal)⁴⁴ olanı da kısacası vacip, mümkün ve muhal herşeyi ezelde tek bir bilmekle⁴⁵ bilmiştir. Nitekim Allah teala diğer sıfatlarını ve zatını da ilim sıfatıyla bilir. Allah tealanın ilmi sonradan değişmez. Çünkü değişim hadistir ve kadime sıfat olamaz. Ancak Allah tealanın malumatı (bildikleri) sonsuzdur.⁴⁶ Her ne kadar

42 Allah teala hiç var olmayacak madumu madum/yok olarak bilir.

43 İmkansız/muhal ; aklen hayal edilmesi mümkün olmayan şeyler, bir şeyin aynı anda hem var hem yok olması, yine aynı anda hem burda hem başka bir yerde olması, devenin iğne deliğinden geçmesi (ikisinde boyutları aynı kaldığı halde), bir şeyin aynı yerinin aynı anda hem bir renkte hem başka bir renkte olması gibi. Muhal kavramları aslen 3 tanedir; teselsül (sonsuz giden zincirleme işlemler; sonsuz kadar birbirini yaratan ilahlar gibi), devir (birbirine bağlı sebep sonuç ilişkileri (a tanrısı b tanrısını, b tanrısı da a tanrısını yarattı gibi) ve iki zıddın birleşmesi (yukarıda verdiğimiz misaller buna örnekler). Ancak işin aslında teselsül ve devirde de iki zıddın birleşmesi söz konusudur ki erbabına malumdur. İşte bütün bunların imkansız olduğunu Allah teala bilir.

44 Allah teala muhali muhal olarak bilir. "Eğer yer ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı" ayeti kerimesi buna delildir ki çünkü vacibul vücudun teadüdü aklen muhaldir. Bu ayeti kerimeye Taftazani hazretlerinin "ilzami değildir iknaidir." Yani akli bir zorunluluk yoktur, inananlar için geçerlidir demesi üzerine Kırmani tarafından (ikinci ilahın varlığına aklen ihtimal verdiği için) tekfir edilmesine kadar giden meselenin halli şudur ki ; Taftazani hazretlerine göre muhal sadece akli olarak muhal olanlardır (iki tane vacibul vücut olması aklen mümkündür), oysa bizce adeten muhal diye bir kavram da vardır (yani iki vacibul vücudun olup birbirleriyle tam uyum içinde olmaları). Mesela şuan Ağrı dağının altına dönmüş olma ihtimali aklen mümkün ancak adeten muhaldir... Bu ayeti kerimede varsayılan iki ilahın hiç anlaşmazlık çıkarmadan aynı şeyleri murad etmesi aklen mümkün lakin adeten muhaldir... Zaten asıl mesele tam uyum içinde olsalar bile yaratan olmakta birbirlerine galebe çalmak istemeleri olacaktır... Çünkü bir şey ancak bir ilah tarafından yaratılabilir...

45 Çünkü ezelde zamani bir sonralık olamayacağından zarureten böyle olacaktır. Bu mesele taalluklar kısmında daha geniş izah edilecektir.

46 Bu meseleyi akla şöyle yaklaştırabiliriz ; cennet ve cehennemde hayat ebedi olacağından ve orada sürekli olarak yeni hal ve hareketler söz konusu olacağından Allah teala bunları yani sonsuz zaman boyunca olacak olanların hepsini bildiği için ilmi sonsuzdur. Zaten Allah tealanın diğer sıfatlarını bilmesi bile bu sonsuzluğu gerektirecektir çünkü zatı tek başına ezeli ve ebedidir...

Allah teala herşeyi bilen (sübut ifade eden sıfatı müşebbehe kalıbı ile) alîm ise de kendisine bilgi sahibi veya (ismi fail kalıbı ile) alim denilemez. Öyleyse Allah tealanın ilim sıfatı ile bilmesi vardır ancak bilgisi yoktur⁴⁷ denilmelidir.

﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

“Muhakkak ki Allah teala herşeyi hakkıyla bilir” (Enfal 75)

3) İRADE ; Allah teala zatıyla kaim olan irade sıfatıyla muttasıftır. Bu sıfat ile mahlukatının hallerini (yaratılma zamanı, yeri ve diğer özelliklerini) diğer muhtemel hallere tercih etmiştir. Nitekim tercih bila muraccih yani tercih eden olmadan bir tercih söz konusu olamaz. İşte bu muhassis (ait kılıcı) Allah tealanın irade sıfatıdır. Allah teala ilim sıfatında olduğu gibi ezelde tek bir irade ile yapacağı herşeyi irade etmiştir.⁴⁸ İrade sıfatı zarureten ilim sıfatına muvafık olur ve kudret sıfatı da zarureten irade sıfatına muvafık olacaktır. Ancak bu muvafakat zamani değil rütbidir.⁴⁹ Çünkü ezelde zaman söz konusu olamaz.

﴿إِنَّ رَبَّكَ فَاعِلٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾

“Şüphesiz Rabbin istediğini yapandır” (Hud 107)

47 Çünkü bilgi akıldaki tasavvurların zihne gelmesidir ki sonradan oluşan hadis bir varlıktır. İnsanlar için kemal mana ifade eden sıfatların (akıl gibi) Allah tealaya kullanılması mahluk olmaları hasebiyle noksanlık ifade edecektir. Yani Allah tealaya akıl sahibi veya üst bir akıl denemez.

48 Allah tealanın sonsuza kadar yapacakları da sonsuz olacağından irade sıfatı da (her ne kadar tek bir tealluk ile olsa da) sonsuzdur. Nitekim irade edilenlerin çok veya sonsuz olması onları tek bir irade ile irade etmesine mani değildir. Aynı şey ilim sıfatı içinde geçerlidir. Mesele tealluklarda ayrıntılı işlenecektir. Hacim sabır...

49 Elin hareketi ile parmaktaki yüzüğün hareketi gibi. Aynı anda olmasına rağmen el rütbi/rütbesel olarak yüzükten evveldir.

24| Allah Teala Ne Değildir ?

4) KUDRET ; Allah teala zatiyla kaim olan kudret⁵⁰ sıfatıyla ezelde tüm makdurata (yani irade edilmiş olanlara) tealluk etmiştir. Çünkü kudret sıfatı irade sıfatının aksine tecelli etmez. Ancak burdan Allah tealanın senin hiç olmayan ikiz kardeşine kudreti yetmez veya yaratamaz anlaşılmamalıdır. Birşeyin olacağı ilimde geçmemişse zaten iradesi de mümkün olmayacağından buna ancak “kudreti alakalanmaz veya yaratılamaz” denilebilir. Yani Allah teala kendisi gibi bir tanrı yaratabilir mi sorusunun cevabı da (bu muhal olacağından) sıfatlar bununla alakalanmaz/tealluk kurmaz dolayısıyla böyle birşeyi yaratılamaz denilmelidir. Çünkü varlığı söz konusu olmayan için yaratamazlık kullanılamaz.

‘Muhakkak ki Allah teala herşeye⁵¹ gücü yetendir.’ (Bakara 20)

5) SEMİ’ ; Allah teala zatiyla kaim olan semi’ sıfatı ile ses cihetinden olan herşeyi işitir. Bu sesin sonradan olması sıfattan bir değişiklik yapmaz, ancak sıfatın tealluku hadis olacaktır. Yine Allah tealanın Kelam sıfatı da ses cihetinden olmadığı⁵² için Allah teala kelamını işitti denmez. Allah tealanın düşük ve yüksek frekanslı sesleri işitmesi aynı şekildedir az veya çok işitmesi söz konusu olmaz. Ayrıca Allah tealanın işitmesi bizim işitmemiz gibi aletlerle de gerçekleşmez. Kemal ibnul

50 Kudreti insanların istidaatına benzetebiliriz yani mesela sağlam bir insanın bir kiloluk bütün cisimleri kaldırmaya yeteneği vardır, öyleyse bunları kaldırmaya gücü de yeter. Ancak bunu eyleme (yani tekvin sıfatının işleyişi) dökmediği sürece kaldırıp iş görmesi söz konusu olmaz.

51 “Şey” lafzının lugatta muhal olan kavramlara kullanılmayacağını unutmamalı...

52 Eşarilere göre kadim kelam işitilebilir... Nitekim Musa ﷺ onlara göre kadim kelamı işitmiştir ancak bu lafzı bir ihtilaftır meselenin halli için bkz. MATURİDİ VE EŞARİ İHTİLAFLARI - İBNİ KEMAL PAŞA, tercüme ve izah MÜDERRİS ; 2. Mesele...

Hümam⁵³ gibi bazı alimlere göre Allah tealanın işitme ve görme sıfatları müstakil birer sıfat değil ilim sıfatının farklı tealluklarıdır.

“Muhakkak ki Allah teala ziyade işiten ve görendir.” (Hac 75)

6) BASAR ; Allah teala zatıyla kaim olan basar sıfatıyla var olan her şeyi⁵⁴ görür. Bu sıfat el an var olan her şeye tealluk eder. Yani Allah teala zatını, sıfatlarını ve el an var olan bütün mahlukatı görür. Bu ister insanların gözle gördükleri ister görmedikleri (hava gibi) olsun. Ancak Allah tealanın görmesi cihet, mesafe, yönelme ve ışık gibi şeylerden müstağnidir. Çünkü Allah teala bir alet ile görmez. Allah teala bizim dışımızı gördüğü gibi içimizi de görür hatta bütün atomlarımızı ve atom altı parçacıklarımızı dahi görür. Yani Allah teala şuan kainattaki bütün atom altı parçacıkları (kuark,gluan vs) bilmekte, görmekte ve hareket etmelerini irade edip buna kudretiyle güç yetirip tekvin sıfatıyla da gerçekleştirmektedir.

7) KELAM ; Allah tealanın zatıyla kaim bir kelam sıfatı vardır ve bununla emreder, yasaklar, haber verir ve sorar. Ancak Allah tealanın kelamı harf, ses⁵⁵ ve lafız olmaktan münezzehtir. Kendisinde tekaddüm ve teahhur yoktur. Bu sebepten Allah tealanın Kelamı nefsisî kadim ve mahluk olmayan bir manadır. 104 kitabın aslı Allah tealanın kelamı nefsisidir ve bunların mahluk olduğunu iddia etmek küfürdür. Ancak Cebrail عليه السلام’ın getirdikleri, levhte yazanlar, birinci kat semaya indirilenler, mushaflarda yazanlar, ezberlerimizde olanlar,

53 Bknz. El-Musayera isimli eseri...

54 Birşey varsa görülebilir öyleyse Allah teala da görülebilir. Ahirette Allah te-alayı kafa gözlerimizle göreceğiz inşallah. İmam Rabbani hazretleri ise bütün vücudumuzla göreceğimizi söylemiştir.

55 Ahmed ibni Hanbel’in “Kelamı nefsi savttır” sözünü mahluk inancında olduğu için değil, hadislerin zahirine tutunmaktaki titizliğinden dolayı olduğunu unutmamak gerekir...

peygamberlerin kalbine indirilenler ve Musa ﷺ'in işittikleri⁵⁶ dahi mahlukturlar.⁵⁷

﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾

“ve Allah teala Musa ile konuştu” (Nisa 164)

8) TEKVIN ; Allah tealanın eşyaya tesir ettiği sıfatıdır. Bunlara “Fiili Sıfatlar” da denir. Bunların zıddı Allah teala hakkında düşünülebilir. Maturidiler bu sıfatı Allah tealaya naslarda açıkca geçmediği halde akli bir zorunluluk⁵⁸ sebebiyle itlak etmişlerdir. Eşarilere göre böyle bir sıfat ispatı ile gereksiz olarak kadimlerin çoğaltılması⁵⁹ vardır. Onlar tesiri kudret sıfatının tealluklarına verirler. Ulema sonsuz tealluğu⁶⁰ olan bu sıfatı genel olarak 4 başlık altında toplamışlardır; tahlîk (yaratma), terzik (rızkı verme), ihya (hayat verme), imate (öldürme).

56 Eş'arilere göre kadim olan Allah teala görülebilirse kadim kelamı da işitilebilir. Öyleyse Musa ﷺ da (Allah Mûsâ'ya da hitab ederek konuştu.) Nisa-164 ayetinin mutlaklığı gereği kadim kelamı nefsiyi işitmiştir. Ancak Maturidilere göre (Oraya varınca kutlu mekândaki vâdinin sağ tarafında bulunan ağaçtan şöyle nida edildi: “Ey Mûsa! Rabbûlalemin olan Allah Ben'im.”) Kasas-30 ayetinin delaletiyle kadim olanda yön ve cihet bulunamayacağından Musa ﷺ'in işittiği Allah tealanın kadim kelamının manasına karşılık gelen hadis seslerdir.

57 Bunların hepsi kelam sıfatının yani kelamı nefsinin tealluklarıdır.

58 Tesir olmadan eserin çıkması mümkün olmadığından mahza kudret/güç yetirebilmek ile eser ortaya çıkartılamaz böylece tekvin sıfatının varlığı zaruri olur.

59 Sıfatlar harici bir vücut sahibi olmadıklarından sıfatların sayısını arttırmakla kadimler çoğaltılmış olmaz. Bilakis sıfatlar Allah tealanın (mana bakımından) ne aynı (zatı bakımından) ne de gayrıdır. Zaten ortada zatı ve sıfatlarıyla tek bir kadim, tek bir vücut, tek bir kıdem, tek bir beka vardır. Ancak sıfatlar Allah tealanın zatına onunla birlikte kaim olmaları ve onunla vasıflanmaları sebebiyle (yani zata ziyade bir mana katmaları itibariyle) zaittir. Ancak mesele halk arasında böyle meşhur olduğundan bu şekilde izah edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bknz. Şerhül Akaid - Taftazani s 37 Mektebetül Külliyyatıl Ezheriyye ; Haşîyetül Kestelli ve Haşîyetül Hayali ala Şerhül Akaid Mektebetül Hanifiyye s. 59 Haşîyetül Hayali kısmı

60 Allah teala sonsuza kadar var olacağından (cennette ve cehennemde) yaratması, rızık vermesi vesaire de sonsuz olacaktır...Tekvin sıfatının kolları da yaptığı işe göre isim alır yani Allah teala tekvin sıfatı ile ; konuşturan, hareket ettiren, güldüren, düşündüren akla gelebilen bütün fiillerin kaynağı olarak bu sıfatlar ile muttasıf olur.

SIFATLARIN TEALLUKLARI

Tealluk yani alakalanma Allah tealanın hakiki yani subuti sıfatlarının gerektirdikleridir.⁶¹ Selbi sıfatlar zat üzerine zait bir mana ifade etmediklerinden teallukları da söz konusu değildir. Yine aynı şekilde Allah tealanın öz zatının da tealluğu yoktur.

Tealluklar ikiye ayrılır ;

- Suluhi (manevi) tealluklar ; tamamı kadimdirler
- Tencizi tealluklar ; kadim ve hadis olabilirler

Teallukların gerektirdiği manalar ise dörttür; **ihata, tahsis, tesir, delalet...**

Varlık mertebeleri ise üç türdür. Bunlar ;

- Vacip ; Allah tealanın zatı , sıfatları ve isimleri
- Mümkün ; varlığı ile yokluğu caiz olanlar
- Muhal ; aklın varlığını mümkün görmediği kavramlar⁶²

SULUHİ TEALLUKLAR

Var olmayan ancak var olması mümkün olan şeylere⁶³ sıfatların yapılabilirliği ve elverişli olmaları bakımından alakalanmalarıdır. Diğer bir ifadeyle sıfatın alakalanmasının mümkün olduğu ancak daha alakalanmadığı şeyler için kullanılır. Bu teallukların tamamı kadimdirler çünkü tencizi olsalar Allah teala o şeyi yapılabilirliği sonradan elde etti demek olur ki caiz olmaz.

61 Hayat sıfatı bundan istisnadır ki kimilerine göre zatın gerektirdiği bir sıfat olduğundan subuti sıfat dahi değildir.

62 Aynı anda hem diri hem ölü olmak gibi içinde tenakuz barındıran kavramlar... Bunların tasavvuru mümkün olmaz...

63 Ancak hiç var olmayacakta olabilir.

TENCİZİ TEALLUKLAR

Var olan bir şeyle (ister kadim olarak ister hadis olarak) sıfatın alakalanmasıdır. Eğer bu alakalanma kadim olan⁶⁴ Allah tealanın zatı, sıfatları ve isimleri ileyse buna tencizi kadim, eğer diğer mahlukat ileyse buna tencizi hadis tealluk denir.

Şimdi teallukları olan sıfatları ayrı ayrı işleyelim;

İlim Sıfatı ; Bu sıfat vacip, mümkün ve muhal olan bütün herşeye tealluk eder. Allah teala bütün herşeyi tek bir tencizi kadim teallukla bilmıştır. Tek bir tealluk olması malumatın sonsuz olmasına engel değildir. Bu sıfatın gerektirdiği mana ihatadır. Yani her şeyi en ince ayrıntısına kadar ilmiyle ihata ederek bilmıştır. Suluhi kadim tealluğu olmayan tek sıfat ilim sıfatıdır. Çünkü bilme ihtimali olan ancak ezelde bilmemiş olduğu şeyler demek olur ki caiz olmaz.

İrade Sıfatı ; Bu sıfat ilim sıfatına muvafık olarak olması mümkün olarak bilinenlerin tamamına suluhi tealluk⁶⁵ ile yine mümkün olarak bilinenlerin bir kısmına yani Allah tealanın var etmek istediklerine tek bir tencizi kadim tealluk ile alakalanmıştır. Gerektirdiği mana tahsis- tir.⁶⁶ Bu sıfatın kadim ve muhal olanlara tealluğu söz konusu olamaz.⁶⁷ Öyleyse bu ibni teymiyyenin ezelde alemin yaratılması (kıdemi nev'i) görüşünün mümkün olmadığını gösterir. Çünkü kadim olan birşeyle

64 Bu sebepten Allah tealanın zatı, sıfatları ve isimleriyle alakalanan ilim ve basar sıfatının bunlar hakkında suluhi tealluğu söz konusu olamaz. Çünkü zat, sıfat ve isimler kadim olduklarından alakalanacak olan sıfatlar (bunlar ilim ve basar sıfatlarıdır ki) zarureten tencizi kadim tealluk ile alakalanacaktır. Zaten ilim sıfatının hiçbir şekilde suluhi tealluğu söz konusu değildir...

65 Kimi alimlere göre irade sıfatının böyle bir tealluğu yoktur. Ancak "Eğer Rabbin dileseydi yeryüzünde bulunanların hepsi elbette topluca iman ederlerdi" gibi ayeti kerimelerin delaletiyle böyle olmadığı anlaşılmaktadır.

66 Yani mümkün olan hallerden birini diğerlerine tercihtir.

67 Kadim yani varlığı vacip olanın vücudu zatından olduğundan daima mevcuttur. Muhal yani müstahil ise daima yok olan ve var olabilmesi asla caiz olmayandır. Yani vacipta vücut, müstahilde adem (yokluk) zatları icabı olduğundan bunlar için iki taraf söz konusu değildir ki irade sıfatının bir tarafı tercih ve tahsisi söz konusu olabilsin.

irade sıfatı alakalanamaz. Nitekim kadim olmak varlığı vacip olmayı gerektirir ki bu da ebedilikle mümkün olur. Öyleyse ezelde mahlukatın yaratılması muhaldır... Nitekim ezelde mahluk olması zamanı ezelden başlatacak ve bu güne kadar sonsuz zaman geçmesi gerekecektir... Oysa sonsuzun geçip tükenmesi mümkün olmayacağından maddenin bugüne gelmiş olması mümkün olmayacaktır... Ayrıca zamanı ezeli yapmak Allah teelayı da zaman kavramı içine sokmak sayılacağından kıdemi nevi meselesinde üç muhal bir arada olacaktır...

Kudret Sıfatı; İlim sıfatına muvafık olan irade sıfatına muvafık olarak alakalanır. Bu sıfat Maturidilere göre sadece suluhi teallukta bulunur ancak Eşariler kudret sıfatının hem suluhi hem de tencizi hadis⁶⁸ teallukları olduğunu iddia ederek tekvin sıfatının (fili sıfatların) vazifesini bu tencizi tealluklara vermişlerdir. Böylelikle Eşarilere göre bu sıfatın manası tesirken, Maturidilere⁶⁹ göre de tesirdir.⁷⁰ Kudret sıfatı muhal ve vacibe tealluk etmez. Yani ‘Allah teala kaldıramayacağı taşı yaratabilir mi’ veya ‘kendisini yok edebilir mi’ gibi bütün soruların doğru cevabı “Kudret sıfatı bununla tealluk etmez ”⁷¹ demektir. Zaten bunlar muhal olduğu için sorunun içinde mugalata yapılmış olduğu aşıkardır. Çünkü yaratılması mümkün olmayan için yaratabilir mi demek ‘Allah teala varlığı olmayan bir varlık yapabilir mi’ demek gibi saçmadır. Allah teala hiç olmayan ikizini yaratması hususunda aynıdır. Yani ilimde geçmediği için aklen değil de ilmen muhal olacağından yine irade ve kudret onunla alakalanmaz. Ancak yaratmadığı için şuanda

68 Ezelde bir mahluk yaratılması veya Allah tealanın zat ve sıfatlarında bir değişim mümkün olmadığından Eşarilere göre kudretin, Maturidilere göre tekvinin tencizi kadim tealluğu yoktur...

69 Maturidilere göre kudretin suluhi tealluğu tekvin sıfatının icat ve idam yapmasını mümkün kılar – Talikatu Muhammed Salih (Ekinci) el Gursi ala şerhil Bacuri ala Cevheretut Tevhid

70 Suluhi bir tealluğun tesiri olmayacağını düşündüğümünden meseleyi özel olarak Maturidi kaynaklarından araştırdım ve hatta Abdullah HİÇDÖNMEZ hocama da sordum sonuç olarak Maturidiler kudretin manasının tesir olduğunu söylemektedirler. Lakin halen bunu anlamış değilim çünkü suluhi bir teallukta mana olsa olsa imkan olabilir... İnşallah birgün büyüklerimizin sözlerini daha iyi anlayabiliriz.

71 Dolayısıyla maturidilere göre tekvin sıfatı devreye girmeyecektir.

yaratılması söz konusu olamaz. Evet tıpatıp benzerini yaratabilir lakin o seninle aynı meniden ve yumurtadan yaratılmadığı için ikizin değil mislin olacaktır. Burdan anlaşılacak olan Allah tealanın geçmişe tasarrufunun sorulmasının da bir başka mugalata çeşidi olduğudur. Çünkü geçmiş yaşanmış ve bitmiştir.⁷²

Semi' Sıfatı ; Allah tealanın işitme sıfatı sadece işitilebilen yani ses ci-hetinden olan şeylere tealluk eder. Bu tealluğu ezelden var olacak tüm seslere suluhi olarak gerçekleşmiş ve şuan da var olan seslere de tencizi hadis olarak gerçekleşmektedir. Ancak Eşarilere göre Allah tealanın zatı ve sıfatları da semi' sıfatı ile alakalıdır.⁷³ Bu sıfatın ma-nası (ilim ve basar sıfatlarında olduğu gibi) ihatadır.⁷⁴

Basar Sıfatı ; Allah tealanın görme sıfatı var olan herşeye teallukta bulunur. Çünkü var olan görülebilir .⁷⁵ Öyleyse ezelde sonradan var olacak herşeye suluhi ve ezelde var olan Allah tealanın zat, sıfat ve

72 Evet her ne kadar mükellefler için sıfatları bilmek vacip olduğu gibi tealluk-ları bilmekte vacip değilse de günümüz gençliğininin bu konuları bilmemesi sebebiyle ateizme düştüğü aşikardır. Öyleyse imanı muhafaza edecek kadar ilim okumak vaciptir. Nitekim aklına imani esaslarla ilgili bir şüphe gelen he-men bunun cevabını aramalıdır. Aramaktan tevakkuf etse bile (fıkıhul ekberde de açıkça geçtiği üzere) küfre girecektir.

73 Ayrıntılı bilgi için bkz. Tehzibü Şerhis Senüsiyye Ümmül Berahin s. 52 - Said Abdullatif Fuda

74 Kemal ibnül Hümam gibi kimi alimlere göre semi' ve basar sıfatlarının ilim sıfatının farklı teallukları olduğunu subuti sıfatları işlerken söylemiştik.

75 Bizim hava, cin, melek gibi şeyleri görmememiz Allah tealanın görmeyi bizde yaratmamasındandır. Yine aynı mantıkla Allah teelayı dünyada iken dahi görmek mümkün olacaktır çünkü ayeti kerimede "ve lakin şimdi şu dağa bak, eğer yerinde durursa sen de Beni görürsün!" (Araf 143) buyurularak Al-lah teelayı görme işi mümkün olan birşeye bağlanmıştır, çünkü Allah tealanın dağı sabit bırakması mümkündür. Ancak yine ayeti kerimenin evvelinde "beni asla göremezsin" diyerek dünyada görme kudretinin verilmeyeceği bildirilmiş-tir. Mutezilenin Allah teala görülemez görüşü sebebiyle cennette (tabi imanla-rını koruyabilenler için) bu nimetten mahrum olmaları beklenir. Her ne kadar cennet mahrumiyet yeri değilse de Allah tealanı kendini göstermesi mahza fazlıdır "O kimseler için en güzel mükafat (cennet) ve ziyade (ru'yet) vardır" (Yunus 26) ve "Ben kulumun zannı üzereyim" hadisi şerifi de unutulmama-lıdır.

isimlerine tencizi kadim teallukta bulunmuş, şuan var olan herşeye de tencizi hadis teallukta bulunmaktadır. Bu sıfatın manası ise ihatadır.

Kelam Sıfatı ; Allah tealanın kelam sıfatı vacip, mümkün ve muhal olan varlıkların bir kısmına⁷⁶ (ilim sıfatı gibi tamamına değil) tealluk eder. Kur'anı Kerim'de vacip olan Allah tealadan, muhal olan ortaklarından ve mümkün olan bir çok meseleden bahsedilmesi bunun delilidir. Yani kelam sıfatının teallukları bahsettikleri şeylerlerdir. Bu sıfatın manası ise delalettir. Kelam sıfatı ilimde geçen her şeye suluhi olarak teallukta bulunmuştur. Nitekim Allah teala ilminde geçen herşeyden kelami nefsis ile bahsedebilirdi. Kelam sıfatı Allah tealanın kelamı nefsis olan (tüm semavi kitapların aslı) kadim manaya da tencizi kadim teallukta bulunmuştur. Ancak mushaflar, levhi mahfuzda yazanlar, ezberimizde olanlar, Cebrail ﷺ'in getirdikleri veya peygamberler -aleyhimussalatu vesselam-ın kalblerine vahyedilenlerin tamamı hadistirler ve kelam sıfatının hadis tealluklarıdır.

Tekvin Sıfatı ; Tekvin sıfatının Eşarilere göre müstakil ve hakiki bir sıfat olmadığını ancak kudret sıfatının tencizi hadis teallukları olduğunu yukarıda belirtmiştik . Diğer bir izahla tekvin Eşarilere göre Mükevvin ile mükevven arasındaki bir emri izafi (tealluk)'tur.⁷⁷ Ancak Maturidilere göre tekvin bu tealluğun bizzat kendisi değil bilakis mebdei ve menşeidir. Çünkü Zati İlahi ile kaim ezeli bir sıfattır. Öyleyse tekvin sıfatının Maturidilere göre ancak tencizi hadis tealluğu olması mümkündür. Tencizi kaim tealluğunun olduğunu iddia etmek kadim hadislerin varlığı iddia etmek kadar saçmadır. Tekvinin suluhi tealluğunun olması da tıpkı kudretin tencisi tealluğunun olması gibi mümkün değildir.⁷⁸

76 Nitekim kadim bir mana olan kelamı nefsinin teallukları olan 104 kitabın içerisinde herşeyin geçmediği malumdur.

77 Tekvin mükevvenin aynı mıdır gayrı mıdır meselesi için bkz; MATURİDİ VE EŞARİ İHTİLAFLARI - İBNİ KEMAL PAŞA (tercüme ve izah; MÜDERRİS)

78 Maturidilere göre kudret ve tekvin birbirini tamamlayan elmanın iki yarısı gibidirler. Bu konu potansiyel ve kinetik yani bil kuvve ve bil fiil enerji bahsine benzemektedir.

MÜTEŞABİH NASLAR (HABERİ SIFATLAR)

Kur'an-ı Kerim ve sahih hadisi şeriflerde⁷⁹ varid olan kimi lafızlarda Allah teala hakkında ilk bakışta cisim vehmi uyandıracak anlamlar mevcuttur. Bu sebepten dolayı bunlara "anlaşılamayan, ayırt edilemeyen" manasına gelen müteşabih kelimesi kullanılmıştır.

"Bu muazzam kitabı sana indiren O'dur. Onun âyetlerinin bir kısmı muhkem olup bunlar Kitabın esasıdır. Âyetlerin bir kısmı ise müteşabihdir. Kalplerinde eğrilik olanlar sırf fitne çıkarmak, insanları saptırmak ve kendi arzularına göre yorumlamak için müteşabih kısmına tutunup onlarla uğraşır dururlar. Halbuki onların hakikatini, gerçek yorumunu Allah'tan başkası bilemez.⁸⁰ İlimde ileri gidenler: "Biz ona olduğu gibi inandık. Hepsi de Rabbimizin katından gelmiştir" derler. Bunları ancak tam akıl sahipleri düşünüp anlar." (Ali İmran 7)

Bu ayeti kerimelerin zahirlerinin Allah teala hakkında inanılması caiz şeyler olmadığını bize önce akıl sonra ise nakilden en ziyade;

"O'nun misli gibi birşey yoktur" (Şura 11)

ayeti kerimesi ispat etmektedir.

79 Müslim'in sahihinde gelen Allah tealanın gecenin son üçte biri kalınca dünya semasına nuzül etmesi ve ademoğlunun kalplerinin Allah tealanın parmaklarından iki parmağı arasında olması gibi müteşabih hadisler sahih olarak gelmiştir ancak risalenin hacmini arttırmamak için bunlara değinilmeyecektir. Ayetler hakkındaki görüşler (zahirlerine inanmanın küfre götüreceği ve haberi sıfat oldukları gibi) bu hadisi şerifler için de aynen geçerlidir.

80 Ayette durulan yerin burası olup olmadığı hakkındaki görüşlere ileride değinilecektir.

Bu ayeti kerimelerin manaları hakkında meşhur olan⁸¹ 3 görüş vardır;

➤ **Selef** ⁸² **itikadı** ; Selefe göre bu ayeti kerimeler hakkında icmalen⁸³ tevil yapılır ve manaları Allah tealaya tefviz edilerek, sabit olduklarına iman edilir. Bu sebepten selefe ‘müfevvisa’⁸⁴ denilmiştir.

Bu görüş Allah Rasulü ﷺ zamanında başlamış bütün sahabeleri ve 4 mezhep imamını da içine alarak günümüze kadar gelmiş⁸⁵ ve kıyamete kadar gidecektir.

➤ **Halef itikadı** ; Halefe göre mücessime ve müşebbihe gibi batıl fırkaların görüşlerine meyletmekten avamı⁸⁶ muhafaza için bu tür ayeti

81 Kur'an-ı Kerim'de müteşabih yoktur diyen süleyman ateş (yüce kuranın çağdaş tefsiri II 14-16) ekolünü saymazsak diğer görüşlerden biri ; hicrî ikinci asrın başlarında ortaya çıkan ve Ca'd b. Dirhem (ö. 120/738) tarafından ortaya atılan “sıfatları inkâr ve ta’til” fikridir. Bu fikir daha sonra Cehm b. Safvan (ö. 128/745) tarafından benimsenerek yaygınlaştırılmış ve bundan dolayı “Cehmiyye” olarak da anılmıştır. Diğeri ise Cehmiyye'nin sıfatları inkâr ve ta'til görüşüne karşı çıkanların ispat etme konusunda aşırı gitmeleri ve teşbih (benzetme) yoluna düşmeleri sonucu ortaya çıkan “Müşebbihe” ile İmamiyye'den Hişam b. Hakem'in “Allah cisimdir” diyerek tesis ettiği “Mücessime” ve “Müşebbihe” anlayışının görüşleridir. Cehmiyyeye göre her türlü sıfat dolaısıyla haberi sıfatlar Allah tealadan soyulmuş, müşebbihe ve mücessimeye göre zahirleriyle ispat edilmiştir.

82 Her ilimde selef-halef tarihleri farklı farklı olsa da genel olarak ilk 3 asır selef olarak nitelendirilir.

83 Ne olmadığı söylenir ne olduğu hakkında yorum yapılmaz ; “yed” uzuv değildir demek gibi. Böylece Allah teala noksan sıfatlardan tenzih edilir.

84 İşin hakikatini Allah tealaya ısmarlayanlar

85 Evet günümüz ehli sünnet Müslümanları da eğer hakkı batıldan ayırt edecek ilmi bir birikime sahipseler selef itikadı üzere olmaları gerekmektedir. Yani bizler halef zamanında yaşıyoruz mantığıyla selef itikadından ayrılamayız. Çünkü halef alimleri de kendi inançları hususunda selefi idiler. Ancak avama meseleleri izah için tafsile girmişlerdir. Biz medrese okumuş kimseler olarakta hak olan görüşü batıldan ayıracak kadar ilimiz olduğu için selefiyiz. Nitekim halefin sürekli tekrarladığı “selefin yolu eslem, halefin yolu ahkam” sözü bize bunu izah etmektedir. Zira itikatta eslem olanı akli selim olan terk etmez. Muhkem yol ise avam için olandır.

86 İlk dönem kelamcılardan Cahız'ın da dediği gibi ‘yahudi ve hristiyanlar iman kalplarinde kök salmamış insanları saptırmak için müteşabihlere başvurdular’ (el muhtar 65-66, 83-84) bunun sonucu olarak halef zarureten bu yolu tercih etmiştir.

kerimelerin tafsili tevili belli şartlar gözetilerek vaciptir ancak yine de yapılan teville kesin budur denemez çünkü kesin ithamda sıfatın iptali söz konusu olabilir. Bu akım felsefenin batıl görüşlerine cevap vermek maksadıyla 3 ve 4. Yüzyıllar arasında açığa çıkmış ve İmam Maturidi ve İmam Eşari gibi büyük akaid imamı tarafından benimsenmiştir.

Halef için tevilin şartlarını özet olarak sıralarsak ;

- Yapılan tevil Allah teala hakkında noksanlık getirmeyip bilakis tazim bildirmelidir.
- Yapılan tevil akla, nakle ve arap lûgatına uygun olmalıdır.
- Yapılan tevilin o manada olduğuna bir karine olmalı ve kendisinden kuvvetli başka ihtimal olmamalıdır.

➤ **Vehhabiyye itikadı** ; Kendilerini selefe nisbet eden bu taifeye göre ise ayet-i kerimeler hiçbir şekilde tevil yapılmaz ve zahirlerinden anlaşılan manaya iman edilir. Yani selefin aksine bu ayetlerin manalarının bilinebileceğini iddia etmişler ve bu görüşlerini de hiçbir delil olmadan selefe isnad etmişlerdir. Bu batıl fikre varmalarının en önemli sebebi seleften hiçbir şekilde rivayet edilmemiş "Kuran-ı Kerim'de mecaz yoktur" kaideleridir. Bu akım 7. Yüzyılda İbni Teymiyye tarafından başlatılmıştır. İbni Teymiyye bu görüşlerinin sonucu olarak Allah tealanın eli vardır ancak bizim elimize benzemez⁸⁷ tarzındaki ifadeleriyle mücessime ve müşebbiheye meyletmış böylece birçok alim tarafından tekfir edilmiştir. Bizler de küfür tehlikesinin çok büyük olduğunu beyanla ayetlerin zahirlerine batılca tutunduklarından tekfir etmiyor

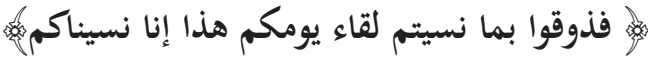
87 Bu taife ile farkımız bizim selefe uyarak el (yed) kelimesinin ne olduğunu bilmiyoruz deyip icmalî tevil yapmamız veya avama anlatmak için halefe uyarak (tafsilî tevil yaparak) kudret olabilir dememiz, onların ise el (yed) lûgatında ne ise odur demeleridir. Ancak onlara el organ mı denildiğinden yüzümüze baka baka utanmadan hayır derler. İyide birader el lûgatında organ demek...

ancak ehli bidat⁸⁸ olduklarına hükmediyoruz. Bu taife Allah ﷻ'ı mah-lukata benzetmekten geri durmadıklarından Müşebbihe, Allah ﷻ'ın cismi vardır bizim cisimlerimize benzemez, demelerinden dolayı da Mücessime diye itham olunmuşlardır.⁸⁹ Bu mesnedsiz görüşlerine bi-naen de halef dediğimiz bütün ulemayı tekfir etmişlerdir.

Vehhabiler böyle iddia ede dursunlar bazı ayeti kerimeleri “selef itikadında bile” tafsili tevil etmek vaciptir ;

“Allah’ı unuttular, Allah da onları unuttu” (Tevbe 67)

“O halde bu gününüze kavuşmayı unutmanıza karşılık azabı tadın,
biz de sizi unuttuk” (Secde 14)

gibi ayeti kerimelere “Allah teala için unutmak vardır fakat nasıl ol-duğunu bilmiyoruz” diye icmalî tevillle dahi itikat etmek kişiyi İslam dairesinden çıkarır .⁹⁰

88 Elbette bu taifeyi ehli bidat yapacak daha bir çok itikadi sorunları vardır. Za-ten amelde/fıkıhta Hanbeli olmaları sebebiyle bir sorunları olmadığı gibi aslında akaidinde sıfatlar bahsinde yani küçük bir kısmında büyük bir hezeyanla bidat bir taife halini almışlardır. Ehli sünnet dışı görüşlerinden biri de Allah tealanın yaratma sıfatının kemalinin her an yaratmak olmasını iddia etmeleri (bknz. İbni teymiyye; meratibul icma isimli esere yazdığı talikat) sonucuyla hem Allah teelayı faili muhtar olmaktan çıkarmışlar hem de ezelde de yaratma fiilinin olması gerektiğini söyleye-rek ‘havadis la evvele leha’ uydurmasıyla alemin cinsinin nev’ini iddia etmişlerdir. Bu ise hem aklen hem naklen imkansızdır. Kıdemi nev’i ; Allah teala ezelde halk etmek zorunda olduğundan bir alem halk etmiş sonra onu mahv edip yenisini halk etmiş böylece alemler mahluk olmuş ancak nev’i itibariyle kadim olmuştur safasatıdır.

89 Risalemiz bu taifeye reddiye amacı taşımadığından mesele beyan edil-mekle yetinilmiştir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi edinmek isteyenler Ali Hoşafçı - **Selefîlik Adı Altındaki Görüşlere Ehli Sünnetin Cevapları** isimli kitabın tevil bahsine bakabilirler.

90 Abdullah HİÇDÖNMEZ – Ehli Sünnete Göre Müteşabih Sıfatlar , Hanifiyye Kitapevi sf. 3

Gelelim meselenin medarı olan diğer ayeti kerimelere ;

﴿الرحمن على العرش استوى﴾

“Rahman arşa istiva etti/kuruldu” (Taha 5)

﴿اليه يصعد الكلم الطيب﴾

“O’na ancak güzel sözler yükselir” (Fatır 10)

﴿و يبقی وجه ربك﴾

“Rabbinin vechi/yüzü bakidir” (Rahman 27)

﴿و القیت عليك محبة مني و لتصنع على عيني﴾

“Gözümün önünde yetişesin için sana benden bir muhabbet kıldım”
(Taha 39)

﴿يد الله فوق ايديهم﴾

“Allah’ın yedi / eli onların elleri üzerinedir” (Fetih 10)

﴿و نحن اقرب اليه من حبل الوريد﴾

“Biz ona şah damarından daha yakınız” (Kaf 16)

﴿وهو معكم اين ما كنتم﴾

“Nerede olursanız O sizinle beraberdir” (Hadid 4)

Bu ayeti kerimelerde geçen ve Allah tealaya cismaniyet akla getirecek yed, vech gibi lafızları (sıfatı iptal etme ihtimalinden dolayı) tercüme etmeyi bile caiz görmeyen alimler vardır...

Selef ile halef arasındaki bu ihtilaf aslında Ali İmran suresi 7. Ayeti kerimenin ikisi de mütevâtir olan iki farklı kıraatindeki “vakfı lazım”ın nereye konulup-konulmayacağı meselesiyle ilgilidir. Sahabe, tabiin, tebeu't-tabiin, dört müctehid imam, Ehl-i Sünnet âlimlerin çoğunluğu⁹¹ benimsenen ilk görüş Ubey b. Ka'b (v. 30) ve İbn Mes'ud'un mütevâtir kıraatine dayanmaktadır. Bu kıraate göre vakf-ı lazım “Allah” kelimesi üzerinde bulunmalıdır. Bu takdirde er-râsihûne kelimesi yeni bir cümlelerin başlangıcıdır. Bu kıraat çerçevesinde müteşâbihlerin te'vili sadece Allah ﷻ tarafından bilinebilmektedir. Haliyle bu görüşü benimseyenler müteşâbihlerin te'viline yeltenenleri “kalplerinde hastalık olan kimseler” olarak görmektedirler. İkinci görüşe gelince, İbn Abbas başta olmak üzere tabiin müfessirlerinden Mücâhid (v. 103) ve Dahhâk (v. 102) tarafından benimsen bu görüş vakf-ı lazımın “ilim” kelimesi üzerinde bulunması gerektiği fikrine dayanır. Bu durumda Allah ﷻ'ın yanı sıra “ilimde rûsuh sahibi” olanlar da müteşâbihlerin tevilini bilebilir.⁹² Şunu da unutmayalım ki Allah tealanın yedi, vechi yoktur diye ayetin zahirlerini inkar kişiyi küfre götürür bizim inancımız ‘Allah tealanın yedi, vechi vardır ancak bunların ne olmadığını biliyor ne olduğunu bilmiyoruz, bunlar Allah tealanın kadim sıfatlarıdır’ diye olmalıdır.

91 Abdullatif el-Harpûfî, Tenkîhü'l-Kelâm fî Akâidi Ehli'l-islâm, İstanbul 1330/1912, s. 95; Ebü's-Senâ Şihâbüddîn Mahmud b. Abdullah el-Âlûsî, Rûhu'l-Meânî, Beyrut 1997, III, 134.

92 Nitekim İmam-ı Rabbani hazretleri müteşâbihlerin manalarının kendisine açıldığını beyan eder...

Son olarak deriz ki naslardaki manalar Allah teala hakkında ister noksanlık⁹³, ister cisme ait özellikler⁹⁴ veya insani sıfatlar⁹⁵ vehmettirsın isterse de kemal sıfatları⁹⁶ ispat etsin tamamı işin aslında icmalen tevil edilir.⁹⁷ Çünkü insan lugatı hadistir ve hadis olan mahluklar için vazedilmiştir.⁹⁸ Hakikatte Allah teala hakkında olan her ayet müteşabihdir⁹⁹ ve mecazen (belki yeni bir vazı ile) kullanılmışlardır.

93 'Allah da onları unuttu' (Tevbe 67) gibi... (bu gibi ayetleri tafsilen tevil etmenin bütün alimlerce vacip olduğundan yukarda bahsetmiştik)

94 Yed,vech,intikal gibi...

95 Merhamet,rıza,gazab gibi...

96 Bilmek, işitmek gibi...

97 Yani hadislere has lugavi manaları nefy edilir...

98 Nasıl ki lugatta bilmek zihne tasavvuru getirmek, görmek gözün algılaması, merhamet ise kalbin incelmesidir.

99 Çünkü hadis olan hiçbir lafızla Allah teala vasıflanamaz. Ancak hadis olan lafızları kullanma zaruriyetimizden dolayı bu lafızların Allah teala da delalet ettiği manalara iman etmemiz esastır.

“ O’NUN MISLİ GİBİ BİRŞEY YOKTUR ”

ne demektir ?

“O’nun misli gibi birşey yoktur” (Şura 11)

Evet ifade Allah tealanın misli olduğunu lakin onun misline benzer bir şey olmadığını vehmettirmekte oysa Allah tealanın bir benzeri olabilir mi ? Bu güne kadar hep bunun tersini öğrenmiştik. Gerçi Allah teala biliyor biz de biliyoruz, Allah teala var biz de varız, Allah teala görüp iştir biz de görüp iştiriz öyleyse biz Allah tealanın misli miyiz acaba ? “Allah teala ademi kendi suretinde yarattı” hadisi şerifini de düşününce... Yoksa bugüne kadar öğrendiklerimiz yanlış mıydı ?

Yok yok sakın ol. Eğer birşeyin misli varsa zaten o mislin misli yani benzer olanın benzeri yine kendisi olur... Demek ki misil olan şeyin misli olmaması aklen muhaldir. Çünkü misillik iki şey arasındaki bir itibardır ki ikisi de birbirinin misli olmaktadırlar... Yani ayet-i kerime muhal bir şeyi söyleyerek Allah tealanın benzerinin olmasının muhal olduğunu ifade etmektedir. Bu anlatım tarzı “Allah tealanın misli yoktur veya O’na hiç birşey benzemez” gibi sözlerin kat kat fevkindedir.

Allah tealanın sıfatları ile mahlukatın sıfatları arasındaki benzerliğe gelince... Aslında ortada bir benzerlik söz konusu değildir. Mesele lugat darlığından dolayı aynı lafızların hem Allah teala için hem de mahluklar için kullanılmasından ileri gelmektedir. Çünkü insan lugatı yapısı gereği 3. boyuttaki varlıkları anlatmak için kullanılmaktadır. En basitinden bir misal verirsek fiil zaman ifade eder. Oysa zaman üstü olan Allah teala için vazedilen özel bir fiil türümüz yoktur bu sebeple Allah teala bildi, biliyor veya bilecek desek bile tamamı zaman ifade edecek ve işin aslında (zaruret olmasa) kullanılması caiz bile olmayacaktır. Bir de bilmenin tanımı zihne gelen tasavvurlar olunca

veya merhametin tanımı kalp incelmesi olunca aslında Allah teala için ıtlak ettiğimiz fiillerle birlikte isimlerin de zarureten kullanıldığını anlıyoruz. Zaten Allah tealanın sıfatları ve isimleri dediğimiz kelimeler hakikatte sıfat veya isim değildirler çünkü Allah tealanın sıfat ve isimleri kadimdir oysa bizim kullandığımız lafızlar "ALLAH" lafzı dahil ya arapça ya türkçe hadis insan kelimeleridir. Demek ki asıl kast ettiğimiz bu kelimelerin Allah tealadaki karşılıkları olan manalardır. İşte işin ucu taa burda kaçınca gerisi tamamen karışıyor. Yani bizler lügat darlığı zaruretinden dahası hadis olmamız zaruretinden Allah tealaya hadis lafızlar ıtlak etmek zorundayız. İstersek bizim bilmemiz ile Allah tealanın bilmesi arasında fark var diye Allah tealanın bilmesine yeni bir kelime vaz'¹⁰⁰ edelim, mesela "hatile" diyelim. İyi de gene 2020 yılında kullanılan hadis bir kelimeyi koyduk... İşte bu acziyetimiz bize bırakın Allah tealayı anlamayı anlatmayı bile mümkün kılmamaktadır. Öyleyse burada yani insani kelimelerin Allah tealada kullanılmasında zarureten eş seslilik söz konusudur. Yani bu kelimeler yeni bir vazı ile Allah tealada olan manalara delalet ettirilmiş en azından öyle kabul edilmiştir. Mantıkçıların ıstılahında buna¹⁰¹ külliyyi müşekkek denilir. Belki bu mahlukları anlatan kelimelerin ikinci bir vazıyla Allah tealada kullanılması yine de abes olacağından burada mecaz yapılmaktadır demek daha doğru olabilir. Allahu a'lem...

100 Vaz' bir kelimeyi bir manaya karşılık gelecek şekilde kullanmak. Mesela hayvanı natık (düşünen canlı) olan varlığa insan demek gibi. Bir vazıda lafzın manaya 3 türlü delaleti söz konusu olabilir ; mutabıkı ; mananın tamamına (yani bütün cüzlerine) delalet ; insan lafzının hayvanı natıkı delaleti gibi, tazammuni; mananın bazı cüzlerine (tabi eğer cüzleri varsa) delalet; insan lafzının hayvanı natıkın hayat sahibi olmasına delaleti gibi, iltizami; mananın cüzlerine değil de hariçte gerektirdiği bir şeye delalet; insan lafzının hayvanı natıkın okur yazarlık yeteneğine delaleti gibi. Kelime aynı anda bu 3 şekilde birden delalet eder kast edilen mananın hangisi olduğu ise cümlelerin akışına göre anlaşılabilir. Bir mananın var olabilmesi için ona bir kelimenin delalet etmesi gerekmez. Ayrıntılı bilgi için bkz kadim mantık kitaplarımız....

101 Yani bir lafzın manasının farklı fertlerde farklı farklı kullanılması ; Allah teala bilir insan da bilir gibi...

ALLAH TEALA GÖKTE MİDİR???

Ümmetin saplandığı cehalet bataklığını en güzel ifade eden soru... Her fırsatta Allah tealanın adresini sormayı kendine vazife edinmiş vehhabi fırkasının cehli mürekke¹⁰² içinde olduğunu gösteren en açık delil... Meseleye selef tarikiyle baktığımızda Allah teala gökte olduğunu ve yine bir çok yerde olduğunu söylemiştir. Bunların O'nun indinden olduğuna iman ederiz, bu ayeti kerimeler ile ne kast ettiğini bilemeyiz ancak cisimsel özellikler kast etmediğini biliriz diyerek icmali tevil yapılır, Halef ise meseleyi biraz daha izah sadedinde tevil sınırlarını genişleterek avamı korumaya çalışmıştır... Vehhabi tayfası ise Allah teala zatı ile arştadır, oraya yükselmiştir, semadadır, mekandan ve zamandan münezze¹⁰³ olduğuna dair ayeti kerime yoktur demektedirler...

'Kur'an-ı Kerim'de hatta dilde mecaz olmaz¹⁰³' diye bi kaide uydurup sonra bu kaide ile bütün halefi biçmek ne kadar da kolay. Hele hele bunların TC deki ele başlarının "Allah tealanın gökte olması onun mekanda olmasını gerektirmez" deyip birde utanmadan bu sözünü videoya çekip youtube'a koyması gerçekten trajikomik bir haldir. Evet ibni teymiyyenin mantık haramdır fetvasının¹⁰⁴ sonucu mantıksız konuştuğunu anlamayan mantık yoksunu dağdan yuvarlanan nursuzluktan kararmış kaya misali bir tayfa... Göğün bir cisim dolayısıyla bir mekan sahibi olduğunu inkar eden yok. Gerçi dünya düz diyen¹⁰⁵ bu adamlardan gök mekan değildir sözünü duysam pek şaşırmam da

102 Cahil olduğunu bilmeyecek kadar cahil...

103 Her ne kadar ibni teymiyye mecazı kabul etmesede (kitabul iman 99-108 Darul Kütübül İlmiyye, Beyrut) İbnu'l Kayyim el Cevziyye el-fevaidü'l müşevvak ila ulumul Kur'an ve ilmi'l beyan 14-81 de mecazı kabul etmektedir.

104 Tabi kendisi mantık ve felsefenin ağa babası olması da ayrı bir durum sanırım sadece kendisi dışındakilere haram olsa gerek...

105 Evet Allah tealanın kendisine parmakla işaret edilebilecek şekilde yukarıda olduğu yalanını avam insanlara yutturabilmek için dünya düz demek gerekmektedir. Yoksa güney kutbundaki vehhabiye göre Allah teala yukarıda değil aşağıda olmak zorundadır. Hatta bu taifeye göre roketle binip yeterince gidilirse Allah tealanın yanına zaruraten varılacaktır. İnsanlığın aya çıktığı bir asırda ayı kadar kabih bir taifenin fikri yapısı...

42| Allah Teala Ne Değildir ?

neyse... Öyleyse Allah tealanın gökte olması nasıl olur da bir mekan-
da olmasını gerektirmez biri lütfen bana izah etsin. Yani bu Allah teala
gökte olmadan gökte olmuştur demek gibi birşey...

Peki öyleyse bu kadaaar ayeti kerimeyi nasıl anlamalıyız?

İşte bir kaç;

“ Pâk söz ona yükselir, güzel ameli de O yükseltir” Fatır 35/10

“Emin mi oldunuz o gökte olanın üzerinize taş yağdıran bir rüzgar
göndermesinden?” Mülk 67/17

“Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir gün-
de O’na yükselir.” Secde 32/5

“Muhakkak ki Rabbiniz o Allah Teâlâ’dır ki, gökleri ve yeri altı
günde yarattı. Sonra arş üzerine istiva buyurdu.” Yunus 10/3-Araf
7/54-Rad 13/2

“Ve Firavun dedi ki: Ey Hâman!. Benim için bir yüksek köşk yap,
belki, ben yollara ulaşırım. Göklerin yollarına ererim de Mûsa’nın
Allah’ını görürüm ve şüphe yok ki, ben O’nu bir yalancı sanıyo-
rum.” Mü’min 40/36-37

“Melekler ve Rûh, Onun Arşına; miktarı elli bin sene olan bir gün-
de yükselirler.” Mearic 70/4

“Rahman arş’a istiva¹⁰⁶ etti” Taha 20/5

“O (Kur’an) Hakîm ve Hamîd tarafından indirilmiştir.” Fussilet
41/42

“ En üstte olan Rabbini adını tesbih et” A’la 87/1

“Deki: Kur-an’ı Ruhul Kudüs (Cebail) Rabbinin katında indirmiştir.”
Nahl 16/102

“Üstlerinde olan Rablerinden korkarlar.” Nahl 16/50

106 İbni teymiyye mecmuatül fetevasında ve şerhu hadisul nuzulünde uy-
durma bir hadis desteğiyle Allah tealaya ‘cülüs/oturdu’ lafzını izafe etmiştir.
İmamı Malik’ten rivayet edilen ‘istiva malumdur’ sözü lugaten malumluk değil
Kur’an-ı Kerim’de geçmesi manasında malumluktur yoksa devamında ‘ondan
sual sormak bidattır’ demezdi...

Kolayı var hemen söyleyeyim vahhabilerin işlerine gelmekdikleri ayeti kerimleri anladıkları gibi anlayacağız... İşte bir kaç ;

﴿و هو الله في السموات و في الارض﴾

“ O Allah ki göklerde ve yerdedir” (En’am 3)

﴿و نحن اقرب اليه من حبل الوريد﴾

“Biz ona şah damarından daha yakınız” (Kaf 16)

﴿وهو معكم اين ما كنتم﴾

“Nerede olursanız O sizinle beraberdir” (Hadid 4)

﴿فاينما تولوا فثم وجه الله﴾

“Nereye dönerseniz Allah’ın vechi oradadır” (Bakara 115)

﴿وهو الذي في السماء اله و في الارض اله﴾

“ O öyle (Allahtır ki) gökte ilahtır ve yerde ilahtır” (Zuhruf 84)

﴿و القيت عليك محبة مني و لتصنع على عيني﴾

“Gözümün önünde yetişesin için sana benden bir muhabbet kıldım”
(Taha 39)

Dua ederken elleri semaya çevirmemiz Allah teala semada olduğu için değildir. nitekim secdemizi Kabe’ye karşı yaparız ama Allah teala orada da değildir. Öyleyse bu teabbudi (sebebini bilmeden kulluk gereği emredilene itaat etmek) bir durumdur.

﴿قرب ما يكون العبد من الله تعالى اذا كان ساجدا﴾

“Kulun Allah tealaya en yakın olduğu yer secde halidir¹⁰⁷”

Yine üzerinde fırtınalar kopartılan eynellah veya cariyе hadisi de bu taifenin meşhur delillerindendir. Oysa her ne kadar hadisi şerif Müslim’de¹⁰⁸ sahih bir tarikle rivayet edilmişse de meselenin iman bahislerinde rivayet olunmaması akıllı insanlara birşey ima etmektedir... Evet bu hadisi şerifin farklı lafızlarda bir çok varyantı vardır ki kimisinde¹⁰⁹ cariyeye “Allah’tan başka ilah olmadığına şahitlik edermisin” diye sorulmuş, kimisinde¹¹⁰ “Rabbin kim?” diye sorulunca cariyе -dilsiz olduğu için- eliyle yukarıyı işaret etmiştir ¹¹¹. Ehli ilmin bildiği üzere bu şekilde tenakuz içeren hadisi şerifler her ne kadar senetleri sahih olsa bile zayıf hükmünü alır ve bırakın akaidi fıkhıta dahi ihticac yapılmaz. Bu konudaki ayeti kerimelerin ve hadisi şeriflerin tek tek incelemesi bu kısa risaleyi aşacaktır ancak bilinmelidir ki bir kendi işine gelen yerde tevili haram görmek gelmeyen yerde tevilin babasını yapmak tam bir ilmi soytarılıktır. Allah tealanın zamandan ve mekandan münezzehtir olmadığına iddia edenlerin kör gözlerine

﴿ليس كمثله شيء﴾

“O’nun misli gibi birşey yoktur” (Şura 11)

ayeti kerimesini sokup meseleyi genişçe mütalea etmek isteyen arkadaşları Ali Hoşafçı – Selefilik Adı Altındaki Görüşlere Cevaplar; İSTİVA MESELESİ sf 897 kısmına havale ediyorum...

107 Müslim, Ebu Davud, Beyhaki, Ahmed, Ebu Ya’la, İbni Hıbban

108 Mesacid 33, Ebu Davud salat 166, Nesai sehv 20, Muvatta itk 6 , Ahmed 5/447, İbni Ebi Şeybe Musannef 7/215

109 Abdurrezzak El Musannef 9/175 , Ebu Davud Eyman 16, Ahmed 3/452, Muvatta itk 6, İbni Abdilberr et Temhid 9/114

110 Abdurrezzak 9/176, İbni Huzeyme Kitabut Tevhid 123, El Beyhaki es Sunenül Kübra 7/388

111 Yani tek tanrılı inancı olduğunu bu şekilde ifade etmiştir...

ZATİ KADİM OLANIN SIFATLARININ KEMALİ

Evet akaid ilminin en meşhur sloganlarından birisi...”zatı kadim olanın sıfatlarının kemal mertebede olması zaruridir” bunu duyan talebe ilk başta bir dehşete kapılır ancak defalarca duya duya mesele normalleşir en sonunda haa şu mesele der ama işin aslını anlamış değildir...

Evet birşey kadim ise evvelinde bir yokluk bulunamayacağı gibi aynı zamanda baki olmak zorunda olacaktır. Kıdem ve beka sıfatlarıyla muttasıf olan şeyde vacibul vücut olacağından ne zatında nede sıfatlarında hudüs alameti olan değişim (artma ve eksilme gibi) söz konusu olamayacaktır. Yani Allah teala ezelde neyse ebede de öyledir. Bu aklımızın bir köşesinde dursun...

Kadim olanın zatında bir yokluk geçmeyeceğinden ve sıfatlarda zat ile kaim olduğundan dolayısıyla sıfatlarında da bir yokluk yani ilim sıfatının olmayışı (cehalet), hayat sıfatının olmayışı (ölüm), kudret sıfatının olmayışı (acizlik) vesaire düşünülemez. Yine Allah tealanın zatı ve sıfatlarında küll-cüz ilişkisi mümkün olamayacağından ne bütün ilminin yokluğu ne de bir meseledeki ilminin yokluğu da düşünülemez.

Öyleyse bir şey kadim ise onun sahip olduğu sıfatlar da yokluk yani eksiklik söz konusu olamaz. Bu sebepten eksik olmayanda diğer bir deyişle kamil olacağından Allah tealanın bütün sıfatları kemal mertebededir. Bu şu demektir ki Allah tealada asla eksik olmamış sonradan artmamış bir ilim sıfatı vardır bu da ancak bilinmesi mümkün olan herşeyi ezelde bilmesi ve bu bilişini ebede kadar muhafaza etmesiyle yani ilminin kamil olmasıyla mümkündür. Aynı şekilde diğer sıfatlar içinde düşünülebilir.

Aslında buradaki mesele vücut ve adem mertebesine dayanmaktadır. Varlık bütün kemalatın kaynağıdır¹¹² adem ise bütün noksanlığın kaynağıdır. Bu zatlar¹¹³ içinde sıfatlar içinde böyledir. Yani ilim sıfatının varlığı kemalat, yokluğu (cehalet) ise noksanlıktır, adalet sıfatının varlığı kemalat, yokluğu (zulüm) noksanlıktır, iyilik sıfatının varlığı kemalat, yokluğu (kötülük) noksanlıktır, görme sıfatının varlığı kemalat, yokluğu (körlük) noksanlıktır, doğruluk sıfatının varlığı kemalat, yokluğu (yalan) noksanlıktır... İstedğin herşeyi düşünebilirsin her ne sıfat var ise bu kemalattır çünkü varlık iyilik ve güzelliğin kaynağıdır. Çünkü varlık Allah teleadan gelmektedir. Nakıs sıfatlar ise hep bu varlıkların (ilim, merhamet, adalet, doğruluk vs) yokluğundandır. Şimdi de esmaül hüsnayı düşün bakalım işte bunların tamamı varlık ve kemalat, bunların yokluğu ise nakıslıktır. Yukarıda Allah tealanın sıfatlarında eksiklik olmayacağını izah ettik öyleyse tüm bu sıfatlar zarureten kemal mertebededir. Yani Allah tealada bütün güzellikler toplanmıştır. Misalen merhamet acıma duygusunun varlığıdır ve dolayısıyla kemal bir sıfattır, yokluğu ise gaddarlıktır ki ademden neşet etmektedir. Demek ki Allah teala mahza vücut olduğundan yani kendisinde adem olmadığından merhameti kemal mertebede olduğu gibi zarureten kendisinde hiç gaddarlık da yoktur. Bu şu demektir ki Allah teala kainatta merhamet olunmayı hak eden her şeye kamil manada merhamet etmektedir yoksa merhametinde nakıslık olacaktır... İşte şimdi "Allah teala bütün kemalatın, güzelliklerin kaynağıdır" sözünü daha iyi anlamaya başladsın... Demek ki bir şey ilah ise yani kadim ise bütün iyilikleri kendinde toplaması zarureten gerekir. İşte şimdi ateistlerin Allah teala belki yalan söylüyor veya zulmediyor gibi zıvalıklarının tamamına cevap verebilirsin tabi anlayabilirlerse...

112 İmam-ı Rabbani hazretleri ; Mektubat 3. Cilt 62. mektup

113 Yani bir şeyin zatının varlığı mahza hayır yokluğu ise mahza şerdir, öyleyse Allah teala bizi var ederek tam bir ihsanda bulunmuştur. Bu sebeple üstad Bediüzzamanın da savunduğu üzere bir kimsenin yok olması cehenneme gitmesinden daha büyük bir cezadır, nitekim yokluk/adem noksanlığın ve şerrin kaynağıdır çünkü Allah teala ile hiçbir irtibatı yoktur... Oysa cehennem Allah tealanın kahhar sıfatının zuhur yeridir ki asi kula bu sıfatın mazharı olması dahi bir lütuftur.

Şunu da unutmamak lazım varlığının kaynağı adem olan bu dünya hayatı bütün noksanlıkları ve kötülükleri cem' etmiştir. Sana biraz tasavvuf sohbeti ediyorum gibi gelse de zaten ehlullah işi çözmüş ve meseleyi burdan ele almışlardır. Evet cennette adem olmadığından orada noksanlık ve kötülük söz konusu değildir. Bu sebeple biiznillah oraya girdiğimizde bütün kötü sıfatlarımızdan soyulmuş olacağız. Ancak 7 kat yerler ve gökler aslı itibariyle adem olduğundan bütün zulümleri barındırmakta ve Allah tealanın rahmet nazarını alamamaktadır. İnsanın aslı da ademdir gerisini de sen biraz beyin fırtınası yap...

KUR'AN-I KERİM'DE MECAZ

VAR MIDİR ?

Dilde mecazı inkar eden –bu görüşün ona isnadı kesin olmaya-
rak¹¹⁴ - sadece Ebu Ali el-Farisi'dir. Kur'an-ı Kerim'de mecazı redde-
denlerse genel olarak¹¹⁵ Davud el İsfehani ve Ebu Bekir el İsfehani
gibi Zahiriler ya da Rafizilerdir.¹¹⁶ İbni teymiyye de bu iki görüşü birleş-
tirmiş hem dilde hem de Kuran-ı Kerim ve dolayısıyla sünnete mecazı
reddetmiştir.¹¹⁷ İbni Kayyim el Cevziyye ise işine geldiği yerde¹¹⁸ ka-
bul etmiş işine gelmediği yerde ise reddetmiştir .¹¹⁹

Mecazı inkar edenler bunun bir yalan olduğunu, mecaz kullan-
manın bir ihtiyaç olduğunu oysa Allah tealanın ihtiyaçtan münezzeh
olduğunu veya Allah tealanın mütecevviz (mecaz yapan) diye bir ismi
bulunmadığını¹²⁰ ileri sürmüşlerdir.

Oysa Kur'an'ın tamamını mecaza yoran batınî kafirlerini saymaz-
sak -İbnü Cinni gibi- Kur'an-ı Kerim'in kelimelerinin çoğunun mecaz
olduğunu savunanlar dahi olmuştur. Yine seleften bunu inkar sade-
dinde hiçbir rivayet olmadığı gibi, selefin büyük imamı Ebu Ubeyde
Ma'mer İbnul Müsenna'nın Mecazul Kur'an isimli eseri dahi cevap
olarak yeterlidir.

114 Şevkani, İrşadul Fuhul 23

115 Nitekim Malikilerden İbnu Huveyzimendad'dan da bu görüş cumhura mu-
halif olarak nakledilmiştir...

116 İmamiyye kolu Kur'an-ı Kerim'in sahabe tarafından tahrif edildiğini ve
Hazreti Ali hakkındaki ayetler çıkartılırken aynı zamanda mecaz manası
bulunan ayetlerin dahil edildiğini iddia etmektedir.

117 Kitabul iman 99-108 Darul Kütübül İlimiyye, Beyrut

118 İsteva ve tevil bahisleri; Dr. Muhammed Halil el Herras, Şerhu'l Kasideti'n
Nuniyye 1/422

119 A.g.e. 1/318 ve 331

120 Elbette Allah tealanın isimleri tevkifi olduğundan böyle bir isimlendirme
caiz olmayacaktır.

Yine Kur'an-ı Kerim'de ;

﴿ تبارك الذي بيده الملك ﴾

“ Mülk elinde olan ne yücedir” (Mülk 1)

﴿ واخفض لهما جناح الذل من الرحمة ﴾

“Onlara (ana-babana) merhamet kanadını ger” (İsra 24)

﴿ واخفض جناحك للمؤمنين ﴾

“Mü'minlere kanadını ger” (Hicr 88)

﴿ ذق انك انت العزيز الكريم ﴾

“(Azabı) tad, çünkü sen aziz ve kerimsin” (Duhan 49)

﴿ و جاء ربك ﴾

“Rabbin geldi” (Fecr 22)

gibi yüzlerce ayeti kerime de inkarı mümkün olmayacak şekilde mecaz kullanılmıştır...

Hadisi şeriflere gelince mesela Peygamberimiz ﷺ “İnsanın kalbi Rahman’ın iki parmağı arasındadır. istediği gibi çevirir” buyurmuştur. Burada maksat Cenâb-ı Hakk’ın parmağı olduğunu ispatlamak değil, insanın kalbinde kudret ve iradesini ispatlamaktır. Sahabe de bunu mecâzî olarak anlamıştır. Çünkü bunu zahiren anlarsak o halde Cenâb-ı Hakk’a hâşâ milyarlarca parmak¹²¹ lazım gelir.

121 Her insanın kalbinde iki parmak düşünülüğünde

Birde Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de sıfatları tek bir şekilde istimal etmemiştir. İlim, kudret, kibriyâ, azamet, rahmet ve gazab gibi sıfatları kendisine **isnâd-ı tâm**¹²² yoluyla isnad eylemiştir. Cenâb-ı Hakk'ın bu şekilde kendine isnad eylediği sıfatları biz de Allah Teâlâ'ya isnad eyliyoruz. Ama mesela yed, parmak, kadem gibi lafızlar ise **izafe** yoluyla söylenmiştir. Bu lafızların geçtiği ayetlerde bu lafızların zahirini Allah ﷻ'a isnad etmek için değil, bir sıfatı Allah ﷻ'a isnad etmek için söylenmiştir. Bu ifadeler mecâzîdir, edebî kinayelerdir. Böyle olduğu için sahabeler Peygamberimiz ﷺ'e bunu hiç sormamışlar. Nasıl ki biz şimdi birbirimizle konuşurken mecazı, kinayeyi anlıyor ve neyi kast ettin diye sormuyorsak aynı şekilde... Sorun İslam topraklarının genişlemesiyle ucmetin yani yabancılığın Arapça'ya girmesiyle sonucu çıkmıştır. Risalemizin SELEF TEVİL ETTİ Mİ isimli bölümünde seleften gelen tevil/mecaz nakilleri çokca olduğundan bu konuyu daha fazla uzatmıyoruz.

122 Isnâd-ı tâm mübtedâ haber, fiil ve faildir.

TE'VİL Mİ TEFSİR Mİ

تَأْوِيل / te'vîl luğatta, ya أَوَّل'den gelir ki, manası ayrılıp dönmek, demektir. Tef'îl babına sokulup, تَأْوِيل / te'vîl yapılması, müteaddilik (geçişlilik) ma'nâsı verdirmek içindir.¹²³ Veya ; أَيْل'den gelir ki, bu ayırtmak demektir. Bu takdirde, tef'îl babına sokulup تَأْوِيل /te'vîl haline getirilmesi, çokluk ma'nâsı ifâde etmesi içindir.¹²⁴

Ehli sünnet ulemasına göre tevil ve tefsirin manaları hakkında bir görüş birliği yoktur. İmam-ı Mâturîdî'ye göre tefsir, lafızdan muradın o olduğunu kesin şهادettir. Te'vil ise kesinlik ve şهادet olmaksızın muhtemel yorumların birini tercihtir.¹²⁵ Her ne kadar Ebu Ubeyd¹²⁶ gibi (bir kavle göre usulcüler gibi) ikisinin aynı manada olduğunu veya el-İsfehani¹²⁷ gibi tefsirin tevilden daha umumi olduğunu düşünenler olmuşsa da alimlerin genel kanısı İmam Maturidi ile örtüşmektedir. O halde, mücmel bir söz, haber-i vâhid gibi zan bildiren bir delîl ile açıklanırsa te'vîl edilmiş, kesin delîl ile açıklanırsa tefsîr edilmiş olur.¹²⁸ Bu sebepten dolayı tefsir daha ziyade Sahabe efendilerimizin ﷺ yapmış oldukları açıklamalara, tevil ise daha sonra gelen alimlerin açıklamalarına söylenmiştir.¹²⁹ Allâme Muhyiddîn Kâfiyeci'nin şu sözü de te'vilin manasını daha iyi açıklamaktadır: "Te'vîl, lafzı, naslara ters düşmemesi için (zahir olan manasından) ihtimâl dâhilindeki değişik (açık olmayan) manalara çevirmek demektir."¹³⁰

123 Yani, dönmek demek olan أَوَّل= sîgasi; تَأْوِيل kalıbına sokularak döndürmek ma'nâsına çevrilmiştir.

124 Böylece ma'nâ, (sözü, görünürdeki ma'nâsından) çokça ayırtmak ve uzaklaştırmak olur.

125 Mâturîdî, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed es-Semerkandî Te'vilâtı Ehli's-Sunne, Kahire, 1391/1971, s. 23-25

126 İzmirli, Ahlâk ve Tasavvuf Kitaplarındaki Ehâdis Hakkında Dâru'l-Hikme Tedkîk-i Müellefât Arasındaki Münâkaşât-ı İlmiyye s. 23-25

127 Rağîb el-İsfehânî, el-Mufredât fî ġaribu'l-Kur'an, s. 380

128 Tâhanevî, Keşşâf-ı Istilâhât-ı Fünûn: 1/89.

129 Sahabe ﷺ ayetlerin tefsirini birinci femi şeriften aldıklarından onlar için haberi vahidlik söz konusu olmamaktadır.

130 Allâme Muhyiddîn Kâfiyeci (788-879), Et-Teysîr fî Kavâidi Ulûmî't-Tefsîr:125

Tevilde mananın ihtimal ki yanlış olması sebebiyle ehli sünnet alimleri tevili bir leş olarak görerek zaruret olmadıkça bulaşmamışlar ve aklın câiz görüp, Kur'ân ve Sünnet'in de câiz bulduğu her şeyi zâhir (görünürdeki) ma'nâsında almayı kendilerine düstur edinmişlerdir. Öyleyse zahir mananın diğer naslarla çeliştiği yerlerde tevil, kimi zaman icmali kimi zaman da tafsili olarak vacip olmakta ancak böyle bir durum yoksa mutezile, mürcie ve batıniyye gibi ehli bidat fırkalarının yaptığı tevile eş değer olarak haram yerine göre de küfür olmaktadır... Ancak sufilerin, ayeti kerimeler için söyledikleri (iş'ârî) sözler ıstılâhî ma'nâda tefsir değildir. Belki naslardan teberrüken öğüt çıkarmaktır ki batınilerden onları ayıran şeriatın zahirine aykırı bir hüküm koymamalarıdır. Nitekim İmâm Neseffî, Akâid'inde şöyle demektedir: "Nasslar, görünürdeki ma'nâlarıyla alınırlar. O görünen ma'nâlardan vazgeçip, bâtınîlerin iddia ettikleri 'bâtın' ma'nâlara dönmek, ilhâddır/küfürdür."

TE'VİLİN KISIMLARI VE ŞARTLARI;

Te'vîl, önce hakk ve batıl diye ikiye ayrılır. Batıl zaruriyetin olmadığı yerde yapılan tevildir. Hakk olan Te'vîl ise iki çeşittir. Birincisi, bir sözün ne demek olmadığını gösteren te'vîldir ki buna "Te'vîl-i İcmâlî" ismi verilir. İkincisi de, ne demek olduğunu gösteren ve tâ'yîn eden te'vîldir ki, buna "Te'vîl-i Tafsîlî" denir. Eğer nasların zahirine tutunmaya bir mani varsa zaruret miktarınca tevil yapılır. Bu maniler üç kısımda incelenir ;

- Birinci Mâni': Muâriz-i Aklî yani mananın aklen muhal olması...
- İkinci Mâni': Ondan daha kuvvetli veya onun gibi başka bir naklî delîlin bulunması.
- Üçüncü Mâni': O sözden mecâz murâd edildiğine dâir karîne ve delîl bulunması gibi görünürdeki ma'nâyâ da engel bir karînenin bulunması.

Bu manilerden biri bulunduğunda eğer çelişen nasları cem etme imkanımızda yoksa belli şartlar altında te'vile gidilir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz ;

- Elde edilen bu mana tazim bildirmelidir.
- Yapılan te'vil siyak sibak uyumunu gözetmelidir.
- Mananın o tevile ihtimalinin olduğuna dair bir karine bulunmalıdır.
- Arap lugatı ve şeriata aykırı olmadığı gibi akla da aykırı bulunmamalıdır.
- Te'vil sonucu elde edilen mana Allah teala hakkında sübutu caiz olmayan bir şey olmamalıdır.

SELEF TE'VİL ETTİ Mİ ?¹³¹

Selef murâd edilen ma'nâyı ta'yîn eden Te'vîl-i Tafsîlî'yi umûmiyetle yapmayıp işi tenzîhle beraber Allah ﷻ'ye bırakmıştır. Bu tenzîh işi kimilerine göre Te'vîl değildir, kimilerine göre ise Te'vîl(-i İcmâlî) dir. Aşağıdaki misallerden de görüleceği üzere nâdir de olsa sahâbe, tâbiûn, hadîs imamları ve müctehidler (rıdvanullahi aleyhim ecmain) Te'vîl-i Tafsîlî'yi dahi yapmışlardır. Sahâbe ve sözü edilen imamlarımız Selef'in tâ kendileridir. Bir yanda canları istediğinde ölçülü ölçüsüz te'vîli yapanlar, öte yanda da bunu başkalarına yasaklayanlar açıktır ki iyi niyetli kimseler değillerdir. Onlar bununla Teşbîh ve Tecsîm'in yolunu açmak istemektedirler. Onlar lafta şu Tecsîm ve Teşbîhi kabûl etmediklerini iddiâ etseler de bunları fiilen işlemektedirler. Bu tenâkuzları ya takıyye yapmaktan veya ne dediklerini bilmemekten doğmaktadır. Selefî olmak iddiâsıyla ortaya atılıp ümmetin imamlarına karşı çıkan ve dil uzatanlar selefî olmadıkları gibi hayırlı haleften de değillerdir. Allah ﷻ Ümmeti Muhammedi Nasslarla oynayacak şekilde ölçüsüz te'vîl edip ifrâta kaçanlarla, bâtıllarını yerleştirmek için Te'vîli tamâmen kaldırıp tefrîtte boğulanların şerrinden korusun... amin ...

Ebu Mûsâ El-Eşarî Te'vîl Yaptı mı?

Ebû Ya'lâ zayıflık bulunan bir senedle Ebu Mûsâ el-Eşarî'den bu **سَاقٍ يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ** ayetinin tefsiri hakkında şöyle bir Merfû' rivâyet yapmıştır: (عَنْ سَاقٍ) An sâkın/bacak'tan demek), "An Nûrin azîmin"/ büyük bir nurdan perde kaldırılacağı gün..." demektir.¹³²

Hattâbî şöyle demektedir: Meşayıhtan bir çokları, **سَاقٍ** "sâk"/

131 Guraba dergisi – Nasların Te'vili Caiz Değil Mi ? / Muhterem hocam Hüseyin Avni Hocaefendinin yazısından iktibasla...

132 Fethu'l-Bârî:9/664 (Dârü'l-Fikir)

bacak kelimesinin manasına dalmaktan korkmuşlardır. İbnü Abbâs رضي الله عنه'nın sözünün manası “Allah Teâlâ kudretini keşfeder ki, onunla şiddet ortaya çıkar.” Bu te’vîl¹³³ geldiği rivâyeti İmâm Beyhakî El-Esmâ ve's-Sıfât'ında İbnü Abbâs رضي الله عنه'dan iki senedle rivayet etmiştir ki her iki sened de Hasen'dir.¹³⁴

İbnü Abbâs Te’vîl Yaptı mı?

İmâm Taberî'nin tefsirinde sahîh bir senedle zikrettiği gibi, Ümmetin derin ve büyük âlimi İbnü Abbâs, **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** “Allah göklerin ve yerin nûrudur,” (Nûr:35) âyeti hakkında şöyle buyuruyor:

Allah sübhânehû ve teâla göklerin ve yerin ahalisine hâdî'dir/yol gösterendir.¹³⁵

Hafız İbnü Hacer Fethu'l-Bârî'de şöyle diyor: Hâkim'in İbnü Abbâs رضي الله عنه'dan yaptığı rivâyete göre **سَاقٍ**/"Sâk"/bacak hakkında İbnü Abbâs رضي الله عنه'dan rivâyet edilen **يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ** "bacak açılacağı gün..." (Kalem:42) ayeti hakkında şöyle dedi: “O sıkıntı ve şiddet demektir.” Hattâbî, ma'na “şiddet ve sıkıntıdan ortaya çıkacak kudretini ortaya çıkaracak denmektir” dedi.¹³⁶ **فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ** “Biz onu sana okuduğumuzda okunmasına tâbi ol” demek, “Sana Cebrail عليه السلام bizim emrimizle okuduğu zaman, sen onun okuyuşuna tabi ol” manasındadır. Nitekim bunu, İmâm Buhârî'nin İbnü Abbâs رضي الله عنه'dan Bed'u'l-Vahy ile alakalı gelen bir rivayetini¹³⁷ okuyan bilir.

133 Tabi bu gibi itirazlarda vahhabiler hemen o tefsirdir diyecekler ancak unutulmasın ki te’vîl ve tefsirin tanımında bir icma olmadığı gibi, bu misallerde izah olarak getirilen lafzın izah edilen lafızla lugavi olarak hiçbir benzerliğinin olmaması –adına kim ne derse desin- yeterlidir.

134 İmâm Beyhakî, el-Esmâ ve's-Sıfât:436-437

135 Tefsîr-i Taberî:18/105 (Dârü'l-Ma'rife)

136 Fethu'l-Bârî:9/664 (Dârü'l-Fikir)

137 Buhârî (5044)

Enes ibnü Malik Te'vîl Yapmış mıdır?

Taberî, benzeri bir ma'nayı ("Allah sübhanehû ve teâla'nın göklerin ve yerin nûru olması"nın "ahalisinin hâdî'si/ahâlisine hidâyet eden" manasına geldiğini) Enes ibnü Malik'ten de rivayet etti.¹³⁸

Hasen-i Basrî Te'vîl Yapmış mıdır?

Taberî, Hasen-i Basrî'den, Allah ﷻ'ün "ihâta"sını/kuşatmasını, "seni insanlardan koruyacak" şeklinde te'vîl ettiğini rivâyet etmiştir.¹³⁹

Mücâhid Te'vîl Yaptı mı?

Taberî yine Mücâhid'den nûr'un manasının müdebbir demek olduğunu, yani semâvatın ve yerin nûru demek "semavat ve yeri tedbir eden" manasında olduğunu rivâyet etmiştir. Ancak İmâm Taberî İbnü Abbâs'tan gelen birinci manayı kabul etmiş ve diğerlerini kabul etmemiştir.

Hafız Beyhakî şöyle demiştir: فَأَيْنَمَا تَوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ "ne tarafa yüzünüzü döndürürseniz orada Allah'ın vechi vardır" (Bakara:115) ayetinin tefsîrinde Mucâhid, "Vechullah" /Allah'ın vechi, "kıbletullah" /"Allah'ın kiblesidir," diyor. Yani "nerde olursan ol, şarkta da olsan, ğarbda da olsan sadece ve sadece kibleye doğru dön."¹⁴⁰

Katade Te'vîl Yapmış mıdır?

İbnü Cerîr'in rivâyetine göre, Tâbiûn imâmlarından Katâde de, Allâh ﷻ'ün insanları "Kuşatma"sını, "kudret" ile te'vîl etmiştir.¹⁴¹

138 Tefsîr-i Taberî:18/105 (Dârü'l-Ma'rife)

139 Tefsîr-Taberî:15/75 (Dârü'l-Ma'rife)

140 İmâm Beyhakî, el-Esmâ ve's-Sıfât: 391, Tefsîr-i Taberî:2/536

141 Tefsîr-Taberî:15/75 (Dârü'l-Ma'rife)

İmâm Ebû Hanîfe Te'vîl Yapmış mıdır?

İmâm A'zam Ebû Hanîfe amelî mes'elelerde Nebî ﷺ'e ve Se-lef'e ittibâ icâbı olarak Te'vîl için mutlaka lâzım olacak şartlara uyan te'vîl yapmıştır. O, nassları, engin dirâyetiyle diğer nassların çerçe-vesi içinde bulunması icâb eden yere koymakla bazen onların açık ma'nâsının dışına çıkmaktadır. Nassları, diğer nassların/İslâm'ın bü-tünü içinde ma'nâlandırmak yerine kendi içinde anlayıp da hakîkatte yanlış anlayanlar İmâm A'zam Ebû Hanîfe'yi hep nasslara bağlı kal-mamakla ithâm ede gelmişlerdir. İbnü Ebî Şeybe'nin Musannef'inde "Ebû Hanîfe'nin ise (bu nasslara muhâlif davranıp) şöyle şöyle dediği anlatılmaktadır" diyerek açıkça, İmâm Buhârî'nin de Sahîh'inde "in-sanlardan biri dedi ki" diyerek üstü örtülü olarak O'na yaptıkları itham-lar hep bu sebebe dayanmaktadır. Bu asılsız i'tirâzların isâbetsizliğini görmek, bilmek ve anlamak isteyenler misâl olarak İmâm Kevserî'nin en-Nüketü't-Tarîfe, el-İşfâk ve İhkâ-ku'l-Hakk gibi kitaplarına bakabilir-ler. O, Sıfat Âyetleri ve Sıfat Hadîslerinde ise, yed/el ve vech/yüz ke-limelerinin Allah ﷻ'ün sıfatları olduğunu, Allah ﷻ'ün yedinin kud-reti olduğunun söylenemeyeceğini beyân etmekle¹⁴² bunların uzuv/organ olmadıklarını, dolayısıyla ne olmadıklarını açıklamış oluyordu. Böylece de Te'vîl-i İcmâlî yapmış. Ancak murâd edilen ma'nâyı tâ'yîn etmekten de uzak durmaktaydı. Lâkin ne olduklarının söylenemeye-ceğini ifâde etmekle de Te'vîl-i Tafsîlî'den kaçmış oluyordu. Hâsılı O, Nebî ﷺ ve Selef gibi bir yanda Te'vîl-i Tafsîlî yapmamakla Tefvîd'e gi-derken/lafzın ma'nâsının ilmini Allah ﷻ'ye bırakıyordu. Öte yanda da

142 Şerhu'l-Fıkhr'l-Ekber: 66-67 (Matbaa-i Osmâniye, 1303)

Te'vîl-i İcmâlî ile tenzîh yapıyor; yani Allah ﷻ'yü, O'nu, yaratılmışların sıfatlarından kendine yakışmayacak sıfatlardan uzak tutmuş oluyordu. Zâten Selef'in de yolu buydu. Nitekim bu dediklerimiz Ebû Mutî' el-Belhî'nin O'ndan rivâyet ettiği (dolayısıyla O'nun olduğuna i'tirâzın manasız olduğu) el-Fıkhu'l-Ekber'de görülecektir.

Süfyân-i Sevrî Te'vîl Yapmış mıdır?

Süfyân-i Sevrî de te'vîl etmiştir. Hafız Beyhakî, isnâdıyla rivâyet etti: Mi'dân el-Âbid şöyle diyor: Süfyân-i Servî'ye **وَهُوَ مَعَكُمْ أَئِنْ مَا كُنْتُمْ** (Hadîd:4) ayeti hakkında sorduğumda, “(onun beraberliği) ilmi(yle)dir” dedi.¹⁴³

İmâm Mâlik Te'vîl Yapmış mıdır?

İmâm Mâlik'ten de te'vîl gelmiştir. Zürkânî, Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'den, O'nun (Mâlik'in), **يُنْزِلُ رَبُّنَا** “Yenzilü Rabbuna”/”Rabbimiz iner” hadîsi hakkında şöyle dediğini nakletti: Nüzûl/iniş Allah Teâlâ'nın zatına değil, fiillerine döner.¹⁴⁴ Hatta bu, O'nun emri ve nehyini indire-

143 El-Esmâ ve's-Sıfât:433

144 Kevserî, Beyhakî'nin “el-Esmâ ve's-Sıfât” isimli kitâbına yazdığı Ta'likât(450)'ında da şöyle dedi: “Üstelik gecenin yarısı ve üçte birisi de güneşin doğduğu ve battığı yerlerin değişik olmasıyla değişir. Nitekim bunu, araştırarak olanlar zarûreten bileceklerdir. Sâbit olmuştur ki bu, her ufuk sâhibine (duânın) kabûlünün kapısının açılmasıdır. Bunu/inişi bir yerden bir yere intikal olarak kabûl eden kimse aklî bürhân'a ve şer'î delîl'e ve de hissin zarûretine muhâlif davranmıştır.” (Nitekim dünyanın yarısında her an gece olduğundan Allah tealanın sürekli iniyor olduğunu iddia etmek akılsızlığa bile sığmaz.)

cek olan meleğinin¹⁴⁵ inişinden ibarettir. Şu halde nüzûl/iniş hissidir/ fizikîdir ve de kendisiyle emrin gönderildiği melekin sıfatıdır. Veyahut da ma'nevîdir; yani “önce yapmayıp da sonra yaptı” manasında bunu nüzul, bir mertebeden bir mertebeye inme diye isimlendirmiştir. Bu sahih bir Arapça ifade tarzıdır.¹⁴⁶

İmâm Ahmed İbnü Hanbel Te'vîl Yaptı mı?

İmâm Ahmed b. Hanbel'e gelince, İmâm Beyhakî Menâkıbu Ahmed İbni Hanbel'de, Hâkim'den, O, Amr b. Semmâk'dan, O, Hanbel'den rivayet etmiştir ki; Ahmed İbnü Hanbel **وَجَاءَ رَبُّكَ** “Rabbın geldi” (Fecr:22) ayetini “Rabbının sevâbı geldi” şeklinde te'vîl etmiştir. Sonra Beyhakî şöyle demiştir: “Bu üzerinde toz bulunmayan, sağlam bir isnaddır.”¹⁴⁷

145 Fethu'l-Bârî'de şöyle denmiştir: Ebû Bekr İbnü Fûrek, meşâyıhdan bazısının bu kelimeyi, mef'ûlü hazfetmek üzerine **يُنْزِلُ**/yünzilü/indirir şeklinde harekelediğini, yani bunun “yünzilü meleken”/“meleği indirir” demek olduğunu hikâye etmiştir. Bunu/zabtı ve manalandırmayı, Nesâî'nin Eğarr yoluyla Ebû Hureyre ve Ebû Saîd'den yaptığı rivâyet (Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ:6/114 H:10316) kuvvetlendirmektedir. Rivâyetin lafzı şudur:

أَنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَمُحِلُ حَتَّى يَمُضِيَ شَطْرَ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ ثُمَّ يَأْمُرُ مَنَادِيًا يَنَادِي يَقُولُ هَلْ مِنْ دَاعٍ يَسْتَجَابُ لَهُ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ يَغْفِرُ لَهُ هَلْ مِنْ سَائِلٍ يُعْطَى

“Allah celle celâlühü mühlet verir. Nihâyet gecenin ilk yarısı geçtikten sonra bir münâdîye /seslenecek birine emreder de yok mu bir duâ eden ki duâsı kabûl edilsin, yok mu bir istiğfâr eden ki bağışlansın, yok mu bir isteyen ki ona verilsin? der.” Osmân İbnü Ebî'l-Âs hadîsinde (Ahmed İbnü Hanbel: 4/22) de şöyle denilmektedir: “Bir münâdî (şöyle) nidâ eder: Yok mu bir duâ eden ki duâsı kabûl edilsin?”. Kurtubî şöyle dedi: Bununla işkâl/içinden çıkılamayan zorluk kalkmaktadır. Rifâe el-Cühenî'nin rivâyetindeki “Allah dünya semâsına iner ve 'kullarımın hâlerinden benden başkası sormaz' der” sözler şu işkâli aslına çevirmez /meseleyi yine içinden çıkılmaz hâle sokmaz. Zîrâ bunda, sözü edilen te'vîli defeden bir şey yoktur. (Feth'den Nakil Bitti.)

146 Şerhu'z-Zürkânî ale'l-Muvatta:2/35

147 İbnü Kesîr, el-Bidâye:10/327

Yine İmâm Beyhakî Menâkıbu Ahmed'de senediyle beraber şöyle rivayet etmiştir: 'Hanbel İbnü İshak' anlatıyor: Amcamı -Ebu Abdillah Ahmed ibnü Hanbel'i kasdediyor- şöyle derken işittim: Emirul-Mü'minîn'in sarayında münazara edildiği zaman bana karşı hüccet ileri sürüldü ve dediler ki, Bakara ve Tebâreke sûreleri kıyamet gününde gelecek. Onlara dedim ki; Kıyamet gününde Bakara ve Tebâreke sûrelerinin gelmesi demek sadece sevabın gelmesidir. Çünkü Allah Teâlâ buyurdu ki; **وَجَاءَ رَبُّكَ**/"Rabbin geldi" buyurdu. Burada sadece ve sadece Rabbinin kudreti geldi, Kur'ân ve benzeri şeyler, vaazlar ve nasihatler geldi, demektir. İmâm Beyhakî şöyle dedi: Bunda delil vardır ki, Ahmed ibnü Hanbel, Kitabta/Kur'ân'da gelen "Allâh ﷻ'nün gelmesi" ve Sünnet'le gelen "Nüzûl"/"Allah ﷻ'nün inmesi" ile murad edilenin intikal/bir yerden bir yere gitmek, yani cisimlerin zatlarının intikali gibi bir mekândan bir mekana intikal olmadığına inanmaktadır; O Cenâb-ı Hakk'ın ayetlerinin yani kudretinin alametlerinin zuhuru manasından ibarettir. Zira onlar (Bid'at ehli), "Kur'ân Allah ﷻ'nün kelâmı olsaydı, Allah ﷻ'nün sıfatlarından zatî sıfatlarından bir sıfat olsaydı, gelmek onun için düşünülemezdi" diyorlar. Ahmed İbnü Hanbel onlara şöyle dedi: Okunmasının sevabı gelecektir ki, o gün bunu açıklamak isteyecektir. İşte bu sebeble, onu "ortaya çıkarma"yı "gelmek" kelimesiyle ifâde etti. (Nakil bitti.)

Yine İmâm Beyhakî'nin el-Esmâ ve's-Sıfat'ında senediyle Hasen ibnü Meymûnî'den rivayet ettiğine göre, (İbnü Meymûnî) şöyle dedi: Bir gün Ahmed İbnü Hanbel yanıma çıktı geldi ve "gir" dedi. Ben de evine girdim. (O'na) "şu insanlarla (Mu'tezile sapıklarıyla) yaptığın tartışmayı ve sana karşı neyi delîl olarak ileri sürdüklerini bana haber ver" dedim. O da "Kur'ân'dan bir şeyler getirip onları te'vîl ve tefsîr ediyorlar" dedi. **مَا يَأْتِيهِمْ مِنْذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُحَدَّثٍ** "Kendilerine Rablerinden yeni hangi nasîhat gelirse..." (Enbiyâ:2) ayetini okuyorlar. Ben, "sonradan olan" muhtemeldir ki onun "indirilişi"dir; yoksa o zikrin kendisi muhdes/yeni ve sonradan olma değildir, dedim.

İmam Beyhakî şöyle diyor: Ahmed İbnü Hanbel hazretlerinin doğruluğuna şu rivayet delalet etmektedir: Abdullâh İbnü Mes'ûd رضي الله عنه şöyle buyurdu: Ben Resûlullâh ﷺ e vardım ve O'na selâm verdim. Bana, “ve aleyküm selam” demedi. Kadim/eski olan da sonradan olan da beni yakaladı (Eski yeni ne varsa hep aklıma geldi.) “Hakkımda yeni bir şey mi oldu?” dedim. Resûlullah ﷺ buyurdu ki: “Allah Nebisi için emrinden istediği şeyi ihdas eder/sonradan ortaya çıkarır. İhdas ettiği şeylerden biri de namazda konuşmamanızdır.”

Buharî Te'vîl Yaptı mı?

İmâm Buharî Sahîh'inde **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ** “Her şey helak olacaktır onun vechi hariç” (Kasas:88) ayetinin tefsirinde **وَجْهَهُ** kelimesini **إِلَّا مُلْكُهُ** /illâ mülkehû/mülkü müstesnâ diye tefsir etmiştir ve şöyle demiştir: Ve yine denilir ki, “Kendisiyle sadece Allah'ın vechi, yani mülkü/mülkiyet ve iktidârı murâd edilen müstesna”¹⁴⁸. (Buhârî'nin Sözü Bitti.) İmân Buhârî burada vechi kesin bir şekilde mülk manasına te'vîl etmiştir.

Yine İmâm Buhârî Sure-i Hûd(56)'un **مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا** ayetinin tefsirinde **فِي مُلْكِهِ** onu mülkünde ve sultanında tutmuştur, demiştir.¹⁴⁹ (Buhârî'nin Sözü Bitti.)

O, yine Ebû Hureyre رضي الله عنه den, **وَيُؤْتِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ** (Haşr:9) ayetinin tefsirinde şöyle rivayet etmektedir: Adamın biri Peygamber Efendimiz ﷺ e geldi ve Efendimiz ﷺ hanımlarına haber gönderdi; Onlar da “bizim yanımızda sudan başka bir şey yoktur” dediler. Resulullah ﷺ “kim bunu misafir edecek” buyurdu. Ensardan bir adam, “ben edeceğim” dedi. Onu karısına götürdü ve “Resûlullah'ın

148 Buhârî, Sahîh:6/17

149 Buhârî, Sahîh:5/213

misafirine ikramda bulun” dedi. O da “yanımda çocuklarımın yiyeceğinden başka bir şey yok” dedi. Adam da “o yemeği hazırla ve mumu yak ve çocuklarını uyut” dedi. O da yemeği hazırladı, sonra kalkıp mumu düzelterek gibi yapıp mumu söndürdü. Sonra sanki kendileri ve çocukları yiyormuş gibi yaptılar. Kendileri karınlarına taş bağlayarak gecelediler. Adam sabah olunca Resulullah ﷺ'e gitti. O “Allah teâla bu gece güldü” veya “sizin yaptıklarınıza taaccüb etti.” Bunun üzerine Allah ﷻ bu (Haşr:9) ayeti indirdi” buyurdu.¹⁵⁰ Hafız İbni Hacer, Hat-tâbî'den “gülme”nin ve “teaccub etme”nin Allah tealaya isnâd edilmesinin imkânsız olduğunu bununla murad edilenin Allah ﷻ'nün bundan razı olması olacağını, “melekleri taaccüb ettirmek” veya “güldürmek” de olabileceğini nakletmiştir. İmam Buhârî, “gülme”yi “rahmet” olarak te'vîl etmiştir. Bunu ondan İmâm Hattâbî nakletmiş ve şöyle demiştir: İmâm Buhârî gülmeyi başka bir yerde rahmet olarak te'vîl etmiştir.¹⁵¹ Bu da ihtimale yakın bir şeydir; ama “Allah Teâlâ'nın razı olması” şeklindeki te'vîli (doğruya) daha yakındır.¹⁵² İbnü Hacer bu sözü Buhârî nüshalarında göremediğini aynı yerde beyân ettiyse de, İmâm Hattâbî ve Beyhakî gibi büyük hadîs hâfızlarının nakline biz i'timâd ediyoruz. Yeni türeme “Hadîs Ehli”(!)nin hevâları kendilerinin olsun.

İmâm Beyhakî gülme ile alâkalı bir çok rivâyeti kendi isnâdla- rı ile yaptıktan ve başkalarından naklettikten sonra mes'eleyi şöyle noktaladı: Önceki arkadaşlarımız (Hadîs âlimleri) bu amellere teşvîk edilmesini ve Allah ﷻ'nün lütfuna dâir verilen haberi anlamışlar ve “gülme”nin tefsîri ile uğraşmamışlardır. Bununla berâber Allah ﷻ'nün organların ve mahreclerin sâhibi olmadıklarına, Allah ﷻ'nün (hâşâ) dişleri ve ağız açmak ile vâsfedilmesinin câiz olmayacağına inanır- lardı. Allah ﷻ yaratılanlara benzemekten çok büyük yücelik ile yüce- dir.¹⁵³ (Beyhakî'den Nakil Bitti.)

150 Buhârî (4889)

151 İmam Beyhakî, el-Esma ve's-Sıfat: 593 (İlmiye)

152 Fethul-Bârî: 9/623 (Dârü'l-Fikir)

153 İmam Beyhakî el-Esma ve's-Sıfat: 598

Ebû Ca'fer İbnü Cerîr Et-Taberî Te'vil Yaptı mı?

İşte sana Selef'in tercümanı ve müfessirlerin imamı Ebû Ca'fer İbnü Cerîr Et-Taberî'nin "Arş'ın üzerinde istivâ etmek" hakkındaki görüşü: İbnü Cerîr, Bakara suresinde geçmekte olan "Sonra Semâ'ya istivâ etti..." ayetinin tefsirinde şöyle dedi: "İstivâ" Arap kelâmında bir çok¹⁵⁴ manaya gelir. Onlardan;

(Bir) tanesi: "Adamın gençlik yıllarının son bulması ve kuvvetlenmesi" manasıdır. İnsan böyle olduğu zaman, *اِسْتَوَى الرَّجُلُ* / adam İstiva etti" denilir.

(İki): İstiva kelimesinin manalarından bir tanesi de bulunmuş olduğu hususda doğru hâle gelmesi ve düzelmesi demektir. Bir adamın işi eğri ve yamuk yumuk olduktan sonra düzelirse, *اِسْتَوَى لِفُلَانٍ أَمْرُهُ* "iş falancıya istiva etti" denilir. "İstivâ" kelimesinin manalarından bir tanesi de "bir şeye bir iş ile yönelmek" demektir. Nitekim şöyle denilir: Bir insan bir insana iyilik ve ihsanda bulunduktan sonra,

اِسْتَوَى فُلَانٌ عَلَى فُلَانٍ بِمَا يَكْرَهُهُ وَ يَسُوُّهُ بَعْدَ الْإِحْسَانِ إِلَيْهِ

"İstevâ fûlanün ala fûlanın bima yekrahuhu ve yesûûhu ba'de'l-ih-sâni ileyhi" / "falancı falancıya hoşlanmadığı, kendisini kötü edecek bir şeyle, ona ihsanda bulunduktan sonra ikbal etti, yöneldi" demektir.

(Üç): İstivâ kelimesinin manalarından bir tanesi de "İhtiyâz" yani hayyizine / "içine almak", yani "kaplamak" demektir. Nitekim, *اِسْتَوَى فُلَانٌ عَلَى الْمَمْلَكَةِ* / "falancı memlekete istiva etti" yani onu ihtiva etti içine aldı ve zabtetti.

154 Yaklaşık 15 manaya gelmektedir.

(Dört): İstivâ kelimesinin manalarından bir tanesi de; ^{عُلُوٌّ}="Uluvv" ve ^{إِرْتِفَاعٌ} / "İrtifa"/"yüksekte olmak, yücelmek ve yükselmek" demektir. Bir insanın ^{إِسْتَوَى فُلَانٌ عَلَى سَرِيرِهِ} / "falancı divanının üzerine çıktı" denilir.

Bu ayeti celîleye bu manaların hangisi daha çok yakışıyor? Yani bunların en evlâsı, ^{ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ} ayeti celîlesindeki İstivâ ^{وَأَرْفَعَهُنَّ} / "üzerine çıktı ve yükseldi, kudretiyle onları tedbir etti; yani "onları yedi kat sema olarak yarattı" demektir. Arap keliminde, ^{ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ} ayeti celîlesindeki İstivâ'nın "Uluvv" ve "İrtifa" olduğunun anlaşılacağını inkar eden kimselere şaşılır, "Allah Teâla semanın üzerine yükseldi" demek, "önceden altındaydı da sonra üstüne yükseldi" manasına gelebileceği endişesiyle böyle bir yanlış manadan kaçınmak için, buradaki İstivâ'nın İrtifa'/yükselme manasında olduğundan kaçınan kimselere şaşılır. Bu kimse şu mahzurdan kaçır ama onu bilinmeyen ve hoş olmayan bir şekilde te'vîl eder. Sonra da bu kaçtığı şeye/mahzûra kendisi tutulur. Ona, sen, "İstevâ" akbele/ikbâl etti demektir. Allah Teâla, daha önce "İdbâr" mı etmişti? Yani, önceden semaya arkasını mı dönmüştü de şimdi önünü döndü, ona yöneldi; bunu mu iddia ediyorsun? denilir. Eğer iddia ederse ki, "bu İkbâl, fiili bir İkbâl değildir. Fakat bu tedbiriyle yöneldi manasında bir ikbaldir" derse, ona şöyle denilir: Aynı şekilde de ki, "O'nun yükselmesi mülk ve sultan yükselmesidir. Bir yerden bir yere intikal ve bir yerden ayrılma yükselmesi değildir, manevi bir yükslemedir." O bu husuta ne şey söylerse, onun gibi bir şeyle ilzam edilir..."¹⁵⁵

Görüyorsun ki, İbnü Cerîr "Arşın üzerine İstivâ'yı orada oturmak ve yerleşmek manasında tefsir etmedi; aksine onun "mülkiyet ve sultanlık"/"hükümrânlık manasında bir yükselmek," "mâlik olmak hüküm-

ranlığı altına almak manasında bir yükselmek” demek olduğunu anlattı. Allah teâla hakkındaki *علو* =/”uluvv” ve “yüksekte olma”yı Kur’ân’da nerede zikredildiyse, hep aynı şekilde (ma’nevî bir yükseklik olarak) tefsir etmiştir.

İbnü Cerîr ayetel kürsî tefsirinde şöyle diyor: *وَهُوَ الْعَلِيُّ* demek, *وَاللَّهُ الْعَلِيُّ* /”Allahtır aliyy olan” demektir. *عَلِيٌّ* /”Aliyy”, *فَعِيلٌ* /”feîl” manasındadır. *عَلَى* “Alâ”, *يَعْلُو* “ya’lû”, *عُلُوًّا* /”Uluvven” kelimesinden “feîl” vezninde bir kelimedir. Bir şey yükseldiği zaman böyle denilir.” O *عَالِيٌّ* “âlî”dir ve *عَلِيٌّ* /”aliyy”dir, yükselendir. *عَلِيٌّ* / “Aliyy”, “uluvv ve irtifa’ sahibi, mahlukatı üzerine yükselen” demektir. Aynı şekilde, Allah tealanın *أَعْظَمُ* /Azîm kelimesi de böyledir. Azamet sahibi. Öyle azamet sahibi ki, her şey onun altındadır. Ondandır daha büyük hiçbir şey yoktur.¹⁵⁶ (İbnü Cerîr’in sözü bitti.)

İbnü Cerîr Nisâ sûresindeki, *إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا* ayeti celîlesinin tefsirinde şöyle diyor: Allah her şey üzerine uluvv sahibidir. Öyleyse ey insanlar! Kadınlarınız üzerine, sizin için Allah onlara bir hakkı lâzım/kaçınılmaz kıldığı hususlarda size itaat ettikleri zaman ellerinizin onların ellerinin üstünde olması sebebiyle azgınlık taşkınlık yapmayınız. Şüphesiz Allah sizden daha üstündür ve her bir şeyden daha a’ladır ve sizin onlar olan üstünlüğünüzden daha a’la ve daha üstün ve her bir şeyden daha büyüktür. Siz onun elinde ve onun kubbesindediniz. Öyleyse Allah’tan korkunuz ve Allah’tan sakınınız kadınlara zulmetmenizden ve onlara taşkınlık yapmaya yol aramanızdan onlar size itaat ediciler oldukları halde. Yoksa Allah Teâlâ onlar hesabına sizden intikam alır. Rabbiniz ki o sizden daha A’ladır; her şeyden A’ladır Ekberdir; her bir şeyden daha büyüktür.¹⁵⁷

156 Tefsîr-i Taberî:1/405 (Mektebetü İbni Teymiyye-Kâhire)

157 Tefsîr-Taberî:8/318 (Mektebetü İbni Teymiyye-Kâhire)

İbnü Cerîr hazretleri **عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالَى** ayeti celilesinin tefsirinde de şöyle diyor:

Allah ﷻ sizden gaib olan/sizin görmediğiniz, şahid olmadığınız şeyleri bilendir. Gözlerinizle görmediğiniz şeyleri bilendir. Ona hiçbir şey gizli kalmaz. Çünkü insanlar O'nun yarattığı ve tedbîr ettiği varlıklardır. O, öyle bir Kebirdir/büyüktür ki her şey onun altındadır. O müteâ'ldir, kudretiyle her şeye Müste'lîdir/ her şeyin üstünde olucudur...¹⁵⁸

İbnü Cerîr **شَيْءٍ هَالِكٍ إِلَّا وَجْهَهُ** "Allahın vechi müstesna, her şey helak olacaktır" ayeti celîlesinin tefsirinde; **إِلَّا هُوَ وَجْهَهُ** kelimesini "sadece O müstesna" diye tefsir etmiştir.¹⁵⁹

İbnü Cerîr et Taberî hazretlerinin, Allah Teâlâ **وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ** = "Allah çok geniştir ve çok bilendir" ayetine yaptığı tefsirine bakalım. O şöyle diyor: Allah "fazlı geniş olan"dır, lutuf ve ihsanıyla Cevvâd'dır. Öyleyse siz cariyelerinizi evlendirin. Allah Vâsi'dir, fazlı geniştir; fakirlerse, fazlından onlara genişlik yapar, O Âlîm'dir/sonsuz ilim sahibidir, insanlardan fakir olanları bilendir. Mahluklarının tedbiri ona gizli değildir.¹⁶⁰

Yine Allah Teâlâ **إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ** "Hani sana dedik ki şüphesiz Rabbin insanları ihâta etti/kuşattı" Bu ayetlerden Seleften hiçbir kimse ilim ve iktidar kuşatmasından başka bir şeyi mi anlamıştır? Onlar manayı tayin etmişler ve açıklamışlar.¹⁶¹

158 Tefsîr-Taberî:16/366 (Mektebetü İbni Teymiyye-Kâhire)

159 Tefsîr-Taberî:20/82 (Dârü'l-Ma'rife)

160 Tefsîr-Taberî:5/314-315 (Mektebetü İbni Teymiyye-Kâhire)

161 Tefsîr-Taberî:15/75 (Dârü'l-Ma'rife)

İmâm Taberî birinci ayeti celilenin tefsirinde şöyle buyuruyor. Allah ﷻ buyuruyor ki; “Hatırla ey Muhammed!.. Hani sana, ‘Rabbin insanları kudretiyle çepeçevre kuşattı. Artık onlar Rabblerinin kabzası içindedirler, oradan çıkmaya Allah’ın dilemesi olamaksızın kadir olamazlar; biz seni onlardan engellemekteyiz. Onlardan hiç kimseden korkma ve sana risaletini tebliği noktasında neyi emrettiyse onu tatbik et’ dedik.” Sonra Taberî bu manayı Tabiûn müfessirlerin en büyük âlimlerinden olan Mucahid ve Katade’den nakletti.¹⁶²

Taberî ikinci **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ** ”Ey!... Şüphemiz olmasın ki, Allah her bir şeyi kuşatıcıdır” ayeti celîle(sî)nin tefsîrinde şöyle diyor: Yani yarattıklarından her bir şeyi ; **مُحِيطٌ** ilmi ve kudreti ile kuşatıcıdır. O’nun ilminden hiçbir şey uzak değildir. İradesinden hiçbir şey uzak kalmaz ki onu kaybetsin ve kaçırırsın. Fakat O’dur her bir şeye muktedir olan ve onun mekânını bilen.¹⁶³ (Taberî’den Nakiller Bitti.)

Allâme Kudâtî’nin de dediği gibi, Allah teâlâ **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** ”Allah göklerin ve yerin nûrudur,” (Nûr:35) buyurdu. Seleften hiçbir kimse bu nûrun duvarlardan ve havadan süzülüp gelen ve yayılan bir ışık olduğunu anlamamıştır. Allah ﷻ’yü ve kitabını tanıyan alimlerin makamı bu avamca olan zahiri manayı anlamaktan çok üstündür.

162 Tefsîr-Taberî:15/75-75 (Dârü'l-Ma'rife)

163 Tefsîr-Taberî:25/5 (Dârü'l-Ma'rife)

Te'vîl'i Toptan İnkâr Eden Vahhabiler Kendileri Hiç Te'vîl Yapmadılar Mı?

Te'vîli inkâr edip kabûl etmeyenlerin kendileri de, yerli yersiz nassları te'vîl etmektedirler. Onlar bir yanda Te'vîl'i inkâr ederlerken öte yanda lüzûmsuz, hattâ câiz olmayan noktalarda son derece berbat ve câiz olmayan te'vîller yapmaktadırlar.

Âyeti kerime te'vîlleri'nin kısmen sahîh olanlarından bir takımı ;

Bir: “Nerede olursanız, O (Allah) sizinle berâberdir.”[Hadîd:4]

Berâber olmakta asıl ve zâhir/açık olan “zât ile berâber olmak”tır. Ama buna rağmen buradaki beraberliği İbnü Teymiyye, İbnü'l-Kayyim ve tâ'kîpçileri de şu aslından ve zâhirinden çevirip “zâtı ile değil de ilmiyle berâber olma”yla te'vîl ediyorlar. Çünkü -ayıptır söylemesi- aksi halde helâda olduğumuzda da Allah ﷻ'ın zâtıyla bizimle olacağı şeklindeki inancı kılıflayacak bir kılıf bulamazlardı.

İki: “(Kendinizi) nereye çevirirseniz, Allah'ın vechi işte oradadır.”[-Bakara:115]

Bu âyeti de te'vîl edip “zâtı değil, ilmiyle oradadır” diyorlar. Çünkü burada böyle bir te'vîl yapmasaydılar Allah ﷻ'ı -hâşâ- göklerden yere indirmiş olacaktı. O yüzden mecbûrî olarak te'vîle gittiler.

Üç: “Hey!.. O, her bir şeyi kuşatandır.”[Fussilet:54]

Bu âyet de yukarıdaki mahzûrlarla te'vîl ettiler; “zâtıyla değil” de “ilmiyle her şeyi kuşatandır” dediler.

Dört: “O Allah göklerde(ibâdet edilen)dir ve yerde(ibâdet edilen) dir.”

Bu âyeti de te'vîl etmektedirler. Yine bunu da birinci âyetteki te'vîllerindeki mülâhazalarla yapmaktadırlar.

Beş: “O, size şah damarından daha yakındır.”[Kaf:26]

Kezâ bunu da “zâtıyla değil, ilmiyle” diyerek te’vîl ediyorlar. Hâlbuki zâhiri “zât” ile “daha yakın” olmayı îcâb ettiriyordu. Ama bunu da te’vîl ettiler işte. Aynı düşünceyle...

Altı: “Kim bu dünyâda kör ise O, Âhiret’te de kördür.”[İsrâ:72]

Körlükte esas ve zâhir olan ma’nâ maddî körlük ise de, onlar bunu da te’vîl ettiler. Belki de bunu;

Yedi: “Kafalardaki gözler değil de kalplerdeki gözler kör olur” âyetiyle te’vîl ettiler; ama “başlardaki gözler kör olmaz”ı da bir şekilde te’vîl ettiler.

Sekiz: “(Filistin’e giden İbrâhîm ﷺ) Şüphesiz ben Rabbime gidiyorum... dedi.”[Sâffât:99] Bunu da te’vîl ettiler.

Kısmen sahîh olan hadîs te’vîllerinden bir takımı ;

Bir: “...Ben onu sevince de, kendisiyle işiteceği kulağı, kendisiyle göreceği gözü, kendisiyle tutacağı ve vuracağı eli ve kendisiyle yürüyeceği ayağı olurum”¹⁶⁴

İki: “Kim helâl bir kazançtan bir hurma tanesi kadarını tasadduk ederse -ki Allah sadece helâli kabûl eder- Allah onu sağ eliyle alır”¹⁶⁵

Allah ﷻ’nün şu hadîslerde -hâşâ- görülen adresi gökler değil de yerler¹⁶⁶ olunca, Te’vîl’in, artık Te’vîl inkârcılarınca da kabûl edilip yapılma mecbûriyeti vardır!...

164 [Buhârî, Sahîh, Tevâzû’ Bâbı], Mu’cem]

165 [Ahmed, Buhârî, Müslim, Ebû Hureyre’den], El-Fethu’l-Kebîr:2/402, H:11653

166 “Muhammed’in canı elinde olan Zata yemin ederim ki ; şayet siz yerin en altına bir ip sarkıtsanız, Muhakkak ki Allah üzerine iner. (sonra şunu okudu) ‘O ilk ve sondur. Zahir ve Batın’dır. O herşeyi hakkıyla bilendir.” Ahmed ibni Hanbel, Tirmizi

Üç: “Allah vardı. Onunla beraber ondan başka hiçbir şey yoktu.”¹⁶⁷

Onlara göre Allah ﷻ, -hâşâ ve kellâ- adressiz ve koltuksuz bırakılamayacağına göre, bu hadîs de behemehal te’vîl edilmeliydi!... Nitekim öyle de oldu!..

Kendilerini gerçek selef sanan bir taifenin kendileri gibi inanmayanları başta İmam Eşari (v.330), İmam Maturidi (v. 333) olmak üzere büyük kelim alimlerinden Abdullah b. Said b. Küllab (v. 241), İbni Furek (d.330 v. ?) Ebu Bekir el Bakıllani (v. 403), İmamül Harameny el Cüveyni (v. 478) Hücetül İslam El Gazali (v. 505) Fahreddin Razi (v. 606), Seyfuddin el Amidi (v. 631), Beyzavi (v. 685), Adududdin el İci (v. 754), Taftazani (v. 792), Kemal ibnül Hümam (v. 861) gibi daha nicelerini ehli bidat hatta kafir görmeleri, dahası selefin hiç tevil etmediği yalanlarıyla insanları kandırıp icmalî tevili bile bidat görmeleri sebebiyle çıkardıkları fitnenin ne kadar batıl olduğu ayen beyan açığa çıkmıştır... Vesselam...

167 [Buhârî, Bed’u’l-Halk:1], Mu’cem

HATİME

Neşrettiğimiz diğer bütün eserler gibi bu eserimizden hasıl olacak geliri islami ilimler (medrese giderleri, yeni kitap basım giderleri ve fakir talebelerin ihtiyaçları) için sarf edecek olmaktan mutluluk duy-maktayız. Müderris imzasıyla çıkan bütün eserlerde olduğu gibi bu eserin de ticari amaçla kullanılmaması halinde istenildiği gibi kopya-lanıp, basılıp, dağıtılmasıyla bizlere ahiret yatırımı sağlayacağınızdan minnettar olacağız... Eserlerimizde işlediğimiz konularla ilgili herhangi bir soru sormak isteyen arkadaşlar bizzat şahsıma aşağıdaki adres-ten ulaşabilirler...

muderrismahmudoglu@gmail.com

MÜDERRİS...

MUHTEVİYAT

TAKDİM.....	3
İSBAT-I VACİB.....	5
AKİDEVİ MEZHEPLER.....	9
ALLAH TEALA NE DEĞİLDİR ?.....	17
ALLAH TEALANIN SIFATLARI.....	18
SIFATLARIN TEALLUKLARI.....	27
MÜTEŞABİH NASLAR (HABERİ SIFATLAR).....	32
“O’NUN MİSLİ GİBİ BİRŞEY YOKTUR” ne demektir?.....	39
ALLAH TEALA GÖKTE MİDİR ???.....	41
ZATİ KADİM OLANIN SIFATLARININ KEMALİ.....	45
KUR’AN-I KERİMDE MECAZ VAR MIDIR ?.....	48
TE’VİL Mİ TEFSİR Mİ.....	51
SELEF TE’VİL ETTİ Mİ ?.....	54
HATİME.....	71

Efendi Hazretlerinin Üslubu

**Muhtelif
Hocaefendilerden Rivayetler**

**İLAVELİ 2. BASKI
ÇOK YAKINDA...**

*Hazırlayan
Müderris*

YAZARIN DEVAM EDEN ÇALIŞMALARI;

- İSLAM MEYDAN OKUYOR (ATEİZM, DEİZM VE AGNOSTİZİZMİN ÇÖKÜŞÜ) “tamamlanmış”
- EŞARİ VE MATURİDİ İHTİLAFIARI - İBNİ KEMAL PAŞA - “tercüme ve tahkik”
- TALEBE NASIL ZAYİ EDİLİR !!!
- CÜZ, TECVİD, DİNİ BİLGİLER (MUHTASAR)

YAZARIN DİĞER ÇALIŞMALARI;

- EFENDİ HAZRETLERİNİN ÜSLUBU 2
- MEKTUBATI ŞERİFTEN HİKMET DAMLALARI
- HAYIR DİN BU !!! (TURAN DURSUNA REDDİYELER)
- OY VERMEK KÜFÜR MÜDÜR ???
- ŞÜPHELİLER ; DOMUZ YİYEN DERVİŞ
- İBNİ TEYMİYYEDEN VEHHABİLERE REDDİYELER
- KARMA EĞİTİM VE DAMIZLIK NESİL
- KÜRSÜDE TİTREYENDEN KÜRSÜYÜ İNLETENE
- 33. FARZ ; CİHAD
- BEKLENEN MEHDİ ; EMRİ BİL MA'RUF
- atatürkü SEVMİYORUM !!!

NOTLAR

[illegible]

[illegible]

NOTLAR

[illegible]

NOTLAR

This image shows a full page of a document template. It consists of approximately 28 evenly spaced horizontal dotted lines across the entire width of the page, providing a guide for handwriting or typing. There are no margins, text, or other markings present.

NOTLAR

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines, typical of primary school writing paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

NOTLAR

[illegible]